

ΤΟ ΕΡΓΟΝ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

2020

ΑΘΗΝΑΙ 2021

Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ χαρακτήρας τῶν δημοσιευομένων ἐκθέσεων τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι προσωρινός. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς μελέτης καὶ τῆς ὀριστικῆς δημοσίευσης τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν της.

Ἀπαγορεύεται ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἀναδημοσίευση χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Συμβουλίου.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2020

TOMOS 67 (2020)

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία
Πανεπιστημίου 22, 106 72

FAX +30 210 3644996, τηλ. +30 210 3609689
secr@archetai.gr – www.archetai.gr

ISSN 0570-6211

ΤΟ ΕΡΓΟΝ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2020

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

*Γενικοῦ Γραμματέως
τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας
Ἀκαδημαϊκοῦ*

ΑΘΗΝΑΙ 2021

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τὸ 2020, τοῦ ὁποίου τὴν πάροδο περιμέναμε ἀνυπόμονα γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση, παιδὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἀποδείχτηκε δυσμενὲς γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Ὑπάρχουν προηγούμενα στὴν ἱστορία μας. Ὁ λοιμὸς τοῦ 1854 ποὺ ἔφερε τὴ νέκρωση τῆς Ἑταιρείας, ὁ λοιμὸς τοῦ 1918-19 καὶ κυρίως ἡ Κατοχή, κατὰ τὴν ὁποία ὅμως ὁ ἐχθρὸς εἶχε μορφή.

Ἡ χρονιά ἔγινε δυσμενέστερη μὲ τὴν ἀπώλεια ἐταίρων παλαιῶν καὶ ἀγαπητῶν. Πέρυσι σᾶς μίλησα γιὰ τὴν Καίτη Νίνου (†25.1.2020) καὶ τὴν Κικὴ Δημουλᾶ (†22.2.2020). Διεξοδικότερος λόγος ἔγινε στὸ *Ἔργον* 2019.

Ὁ Δημήτριος Σκιλάρντι (1944 - 7.2.2020) διετέλεσε μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ ὑπηρέτησε σὲ διάφορες Ἐφορεῖες Ἀρχαιοτήτων παράλληλα πρὸς τὶς δραστηριότητές του στὸ ἐξωτερικόν, ἐκθέσεις καὶ συνέδρια. Κύρια ἀνασκαφὴ τοῦ ἦταν στὶς Κουκουναριὲς τῆς Πάρου.

Ὁ Κυριάκος Ντελόπουλος (1933 - 24.5.2020), μετὰ ἀπὸ σπουδὲς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου καὶ στὴ Σχολὴ Βιβλιοθηκονομίας τῆς ΧΕΝ Ἀθηνῶν, ὑπηρέτησε στὸ Κολλέγιο Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξε Βιβλιοθηκονομία παράλληλα πρὸς τὴν ἴδρυση καὶ τὴν ὁργάνωση βιβλιοθηκῶν. Ἀσχολήθηκε μὲ βιβλιογραφικὲς καὶ φιλολογικὲς μελέτες γιὰ τὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ὑπῆρξε ἄριστος πεζογράφος καὶ ἔγραψε βιβλία γιὰ παιδιὰ καὶ νέους, ποὺ διακρίνονται γιὰ τὸ ἐξαιρετὸ ὕφος τους. Βασικὸ φιλολογικὸ βοήθημα εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ *Νεοελληνικὰ Φιλολογικὰ Ψευδώνυμα* (3η ἔκδοση 2005), γιὰ τὸ ὁποῖο βραβεύτηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Ἡ Φανουρία Δακορώνια (1939 - 1.8.2020), μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, ὑπηρετήσε στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία, τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Θήβα. Ἡ περιοχὴ ὅμως μὲ τὴν ὁποία συνδέθηκε καὶ ἀνέδειξε τὴν ἐπιστημοσύνη της ἦταν ἡ Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Λαμίας, τὴν ὁποία ἡ ἴδια δημιούργησε καὶ ἀνέδειξε. Φθιώτις καὶ Εὐρυτανία ἦταν ἀπὸ τὶς πλέον ἀγνοημένες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας. Ὁργάνωση τῆς Ἐφορείας, σωστικὲς καὶ συστηματικὲς ἀνασκαφές, δημοσιεύσεις, ὁμιλίες, διδασκαλία ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικόν, ὁργάνωση διεθνῶν συνεδρίων καὶ ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν τοὺς ἀποτελοῦν ἐπιτεύγματα ποὺ τὴν ξεχωρίζουν στὴν ἀρχαιολογικὴ ἐπιστῆμη.

Ἀνάμεσα στὰ ἔργα της εἶναι ἡ δημιουργία δύο μουσείων, τῆς Λαμίας καὶ τῆς Ἀταλάντης, καὶ ἡ μεγάλη συστηματικὴ της ἀνασκαφὴ τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Κύνου, ποὺ πρόσθεσε πολλὰς νέες γνώσεις στὴ μυκηναϊκὴ ἀρχαιολογία.

Ὁ Ἀναστάσιος Σιαφάκας (1929 - 13.7.2020) ὑπῆρξε οἰκονομολόγος καὶ χρηματιστὴς καὶ ὑποστήριξε τὴν Ἐταιρεία ὅταν κατὰ τὸ 1988 εἶχε γίνῃ ἡ ἀπόπειρα μεταβολῆς τῆς μορφῆς της γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση συμφερόντων τρίτων, προσωπικῶν καὶ κομματικῶν.

Ἡ Μάττη (Ματρῶνα) Egon (1935 - 14.10.2020), τὸ γένος Ξυλᾶ, ὑπῆρξε φίλη καὶ προστάτις τῶν ἀρχαίων, φίλη τῆς Ἐταιρείας καὶ προστάτις κάθε πνευματικοῦ ἔργου. Μὲ καταγωγή ἀπὸ τὰ Καρδάμυλα τῆς Χίου, πατέρας της ἦταν ὁ Μιχαὴλ Μᾶρκος Ξυλᾶς, νομομαθὴς καὶ ἐφοπλιστὴς, βρέθηκε σὲ παιδικὴ ἡλικία στὸ Λονδίνο ὅπου ἔζησε μόνιμα ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Μὲ τὴν παρότρυνση τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ ἴδρυσε στὸ Λονδίνο τὴν «Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ», μὲ τὴν ὁποία πρόβαλλε τὸ ἔργο τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων καὶ τὸν θεσμὸ τῶν ὑποτροφικῶν σὲ προικισμένους νέους ἀρχαιολόγους. Ἀλλὰ δὲν ξέχασε καὶ τὸν Χιώτη τῆς διασποράς, τὸν Ἀδαμάντιο Κοραῆ, τοῦ ὁποίου ἐπανεξέδωσε πολλὰ ἔργα.

Ὁ Νικόλαος Ζίας (1939 - 18.10.2020) ὑπηρετήσε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ὡς Ἐπιμελητὴς καὶ Ἐφορος Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ στὴν Ἐφορεία Νεοτέρων Μνημείων στὴ Λακωνία, στὴν Ἐφορεία Νήσων Αἰγαίου, στὴν Ἐφορεία Πατρῶν καὶ στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία, καὶ ἐξελέγη καθηγητὴς

τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συντήρηση καὶ δημοσίευση βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν καὶ μὲ τὴ σύγχρονη ζωγραφικὴ, καὶ σημαντικὸ εἶναι τὸ ἔργο του γιὰ τὸν Φῶτη Κόντογλου.

Ὁ Μύρων Μιχαηλίδης (1922 - 1.9.2020), γεννημένος στὴ Σμύρνη καὶ μεγαλωμένος στὴν Κρήτη, διορίστηκε τὸ 1960 ὡς Ἐπιμελητὴς Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἡρακλείου καὶ ὑπηρετήσε στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία, στὴν Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης καὶ ὡς Διευθυντὴς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἐκανε σημαντικὴ ἀνασκαφὴ βυζαντινῆς βασιλικῆς στὴν Κοζάνη καὶ φρόντισε συστηματικὰ τὴ συντήρηση τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Βέροιας καὶ τῆς Καστοριάς, ὡς καὶ τῶν φορητῶν εἰκόνων.

Τελειώνοντας ὁ χρόνος ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ ὁ παλαιότατος φίλος καὶ Σύμβουλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Διονύσιος Μινῶτος (1931 - 30 Νοεμβρίου 2020). Ἦταν γιὸς τοῦ δημοσιογράφου καὶ ἱστορικοῦ Σπύρου Μινώτου καὶ τῆς γνωστότατης λογίας, λαογράφου καὶ ἱστορικοῦ Μαριέττας Γιαννοπούλου Μινώτου.

Μὲ τὸν Διονύση Μινῶτο εἴμαστε συμφοιτητὲς στὸ πανεπιστήμιο καὶ ἀκολουθήσαμε τὶς ἴδιες σπουδές, Ἱστορία καὶ Ἀρχαιολογία, μὲ καθηγητὲς πρόσωπα τῶν ὁποίων τὸ ἔργο δὲν θὰ ξεπεραστεῖ. Ὁ Διονύσης ἐξ αἰτίας τῶν οἰκογενειακῶν του καταβολῶν στράφηκε πρὸς τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ τὴ ζωὴ του τὴν ἀφιέρωσε σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦσαν τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Νεότερης Ἑλλάδος.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1961 ἀποτελοῦσε στέλεχος τοῦ Ἱστορικοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ποὺ μὲ τόσες προσπάθειες δημιούργησε ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἐταιρεία τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὰ δύο, Μουσεῖο καὶ Ἐταιρεία, ἀποτελοῦν τὴν ἱστορικὴ συνείδηση καὶ τὴ μνήμη τῆς Ἑλλάδος ποὺ δημιουργήθηκε τὸ 1821. Καὶ ὁ Διονύσης ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ θεράπευε τοὺς σκοποὺς καὶ τῶν δύο. Ἀλλὰ ὁ ἐπιστημονικὸς ὁρίζοντάς του ἀπλώθηκε καὶ σὲ ἄλλες δραστηριότητες πέρα ἀπὸ τὶς λεγόμενες ὑπηρεσιακές. Διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Ἑραλδικῆς Ἐταιρείας καὶ ὑπῆρξε Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Νομισματικοῦ Μου-

σείου. Τὸ 2002 ἐξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

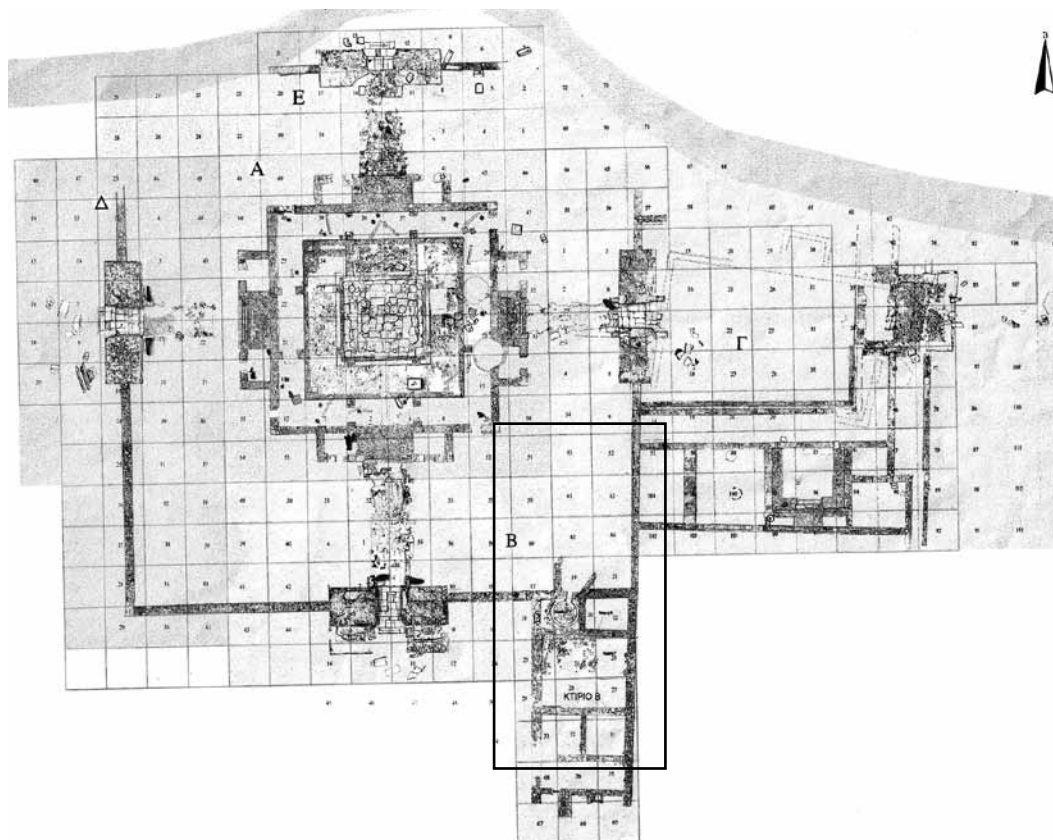
Τελευταία ἀπώλεια ἀπὸ τοὺς ἐταίρους μας ἦταν τοῦ Jörg Schäfer (1926 - 1 Ἰανουαρίου 2021), καθηγητοῦ στὸ Ἰνστιτοῦτο Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης, ἀπὸ τὸ 1972 ἕως τὴ συνταξιοδότησή του τὸ 1990.

Ὁ Jörg Schäfer ὑπῆρξε ἀνασκαφικότατος, πρωτοπόρος στὴν ὑποβρύχια ἀρχαιολογία καὶ στὴν ἔρευνα ἀρχαίων λιμένων, καὶ τὸ πεδίο τῶν ἐρευνητικῶν ἐνδιαφερόντων του ἦταν εὐρύτατο, ὅλος ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς τοῦ Αἰγαίου, μινωικός, κυκλαδικὸς καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Γνώστης τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀρχαία, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν Κλασικὴ Ἀρχαιολογία καθὼς καὶ τὴ μετάφραση ὁμηρικῶν, κλασικῶν καὶ βυζαντινῶν κειμένων καὶ κειμένων νεοελληνικῶν, κυρίως ποιημάτων τοῦ Καβάφη. Γιὰ τὴν προσφορά του αὐτὴ τὸ 2004 τοῦ ἀπονεμήθηκε τὸ Ἑλληνικὸ Κρατικὸ Βραβεῖο Λογοτεχνικῆς Μετάφρασης.

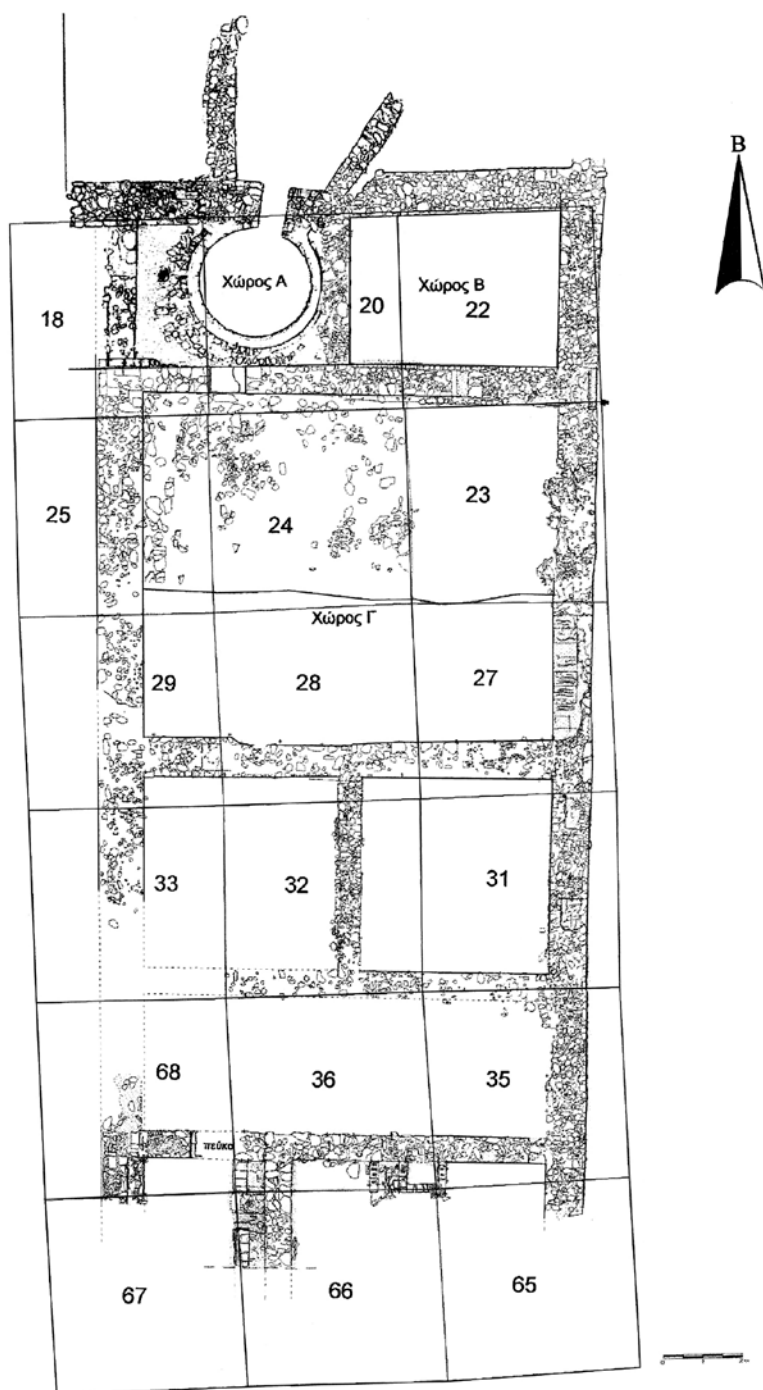
ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Στὸ αἰγυπτιακὸ ἱερὸ τῆς Μπρεξίζας Μαραθῶνος, ἡ κυρία Ἰφιγένεια Δεκουλάκου συνέχισε τὴν ἔρευνα τοῦ Κτιρίου Β, στοὺς χώρους 24 καὶ 25. Τὸ δάπεδο ἔφερε στρώμα λεπτῆς ἄμμου

1. ΜΠΡΕΞΙΖΑ
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Μπρεξίζα Μαραθῶνος. Ἱερὸ τῶν Αἰγυπτίων Θεῶν, κάτοψη 2018, μὲ τὸν ἀνασκαφικὸν κάναβο. Σὲ πλαίσιο, ὁ ἀνασκαφικὸς Τομέας Β καὶ τὸ Κτίριο Β, περιοχὴ στὴν ὁποία συνεχίζεται ἡ ἀνασκαφὴ τὸ 2020.

Μπρεξίζα Μαραθώνος. Κάτοψη του τομέα Β, κτιρίου Β.

Μπρεξίτζα Μαραθῶνος. Τμήμα κορινθιακοῦ κιονοκράνου.

ἐπὶ τοῦ ὁποίου βρέθηκαν θραύσματα πλακῶν ὀρθομαρμάρωσης καὶ τμήματα κονιαμάτων με χρώματα, ἔντονο ἐρυθρὸ καὶ ὑπόλευκο, ὥς καὶ κεραμίδες λακωνικῆς καὶ θραύσματα χρηστικῶν ἀγγείων καὶ μαγειρικῶν σκευῶν, ποὺ ὁρίζουν καὶ τὴν χρήσιν τῶν χώρων.

Τοῦ κορινθιακοῦ κιονόκρανου τῆς ἀνασκαφῆς 2018 βρέθηκε τὸ ἀνώτερο τμήμα του με σχεδὸν πλήρη ἀνάγλυφα φύλλα ἀκάνθου. Ἀκόμη ἀποκαλύφθηκαν στερεωμένα στὸ ἔδαφος, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὀξυπύθμενος ἀμφορεῦς, ἀκέραϊη λακωνικὴ κεραμίδα καὶ ἄλλα ἀγγεῖα χρηστικά. Ἀπὸ τὰ εὐρήματα ποὺ μνημονεύονται προκύπτει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς του ἔφερε σὲ ὀρισμένα τμήματα ὀρθομαρμάρωση καὶ ὅτι πιθανῶς ἢ στέγάσῃ του γινόταν με λακωνικῆς κεραμίδες.

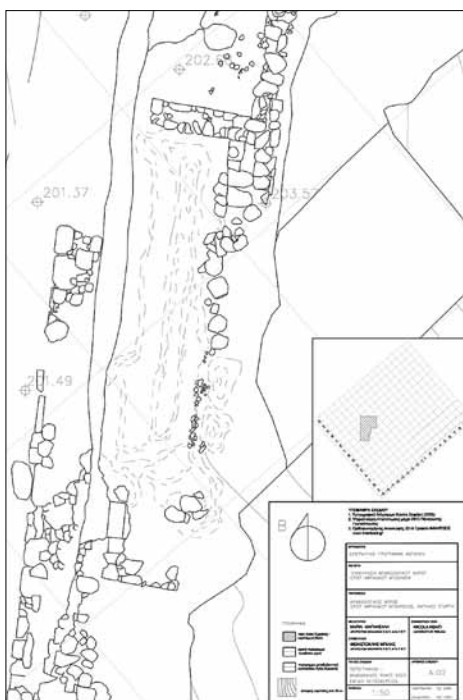
Στὶς Ἀμύκλες ὁ κ. Σταῦρος Βλίζος ἐρευνήσε γιὰ τὴν εὕρεση εἰσόδου στὸ ἱερὸ στὸν ἀρχαῖο περίβολο τῆς νότιας κλιτύος τοῦ λόφου τῆς Ἀγίας Κυριακῆς. Στὸ σημεῖο τῆς ἔρευνας εἶχε γίνει, πρὸ 93 χρόνων, ἀνασκαφὴ ἀπὸ τὸν Ernst Buschor χωρὶς νὰ ἔχουν προκύψει σχετικῆς ἐνδείξεις, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 2020.

Στὴ δυτικὴ κλιτὺ τοῦ λόφου ἀφαιρέθηκε στρώμα κεραμίδων καὶ ἐρευνήθηκε ἐπίχωση διαταραγμένη στὸ παρελθόν, στὴν ὁποία βρέθηκαν θραύσματα ἀγγείων καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ἕως τὰ βυζαντινά. Καὶ ἐκεῖ εἶχε προηγηθεῖ ὁ Buschor, ὁ ὁποῖος εἶχε βρεῖ καὶ θεμέλιο τοίχου βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ ὅλη ἐπίχωση περιεῖχε ὅστρακα χειροποίητων ἀγγείων πρωτοελλαδικῶν με ἐγγράρακτη ἰχθυά-

2. AMYKLAΙ

Άμύγκλαι. Η νότια πλαγιά του λόφου της Αγίας Κυριακής.

Άμύγκλαι. Μακροστένη κατασκευή στη δυτική πλαγιά του λόφου της Αγ. Κυριακής.

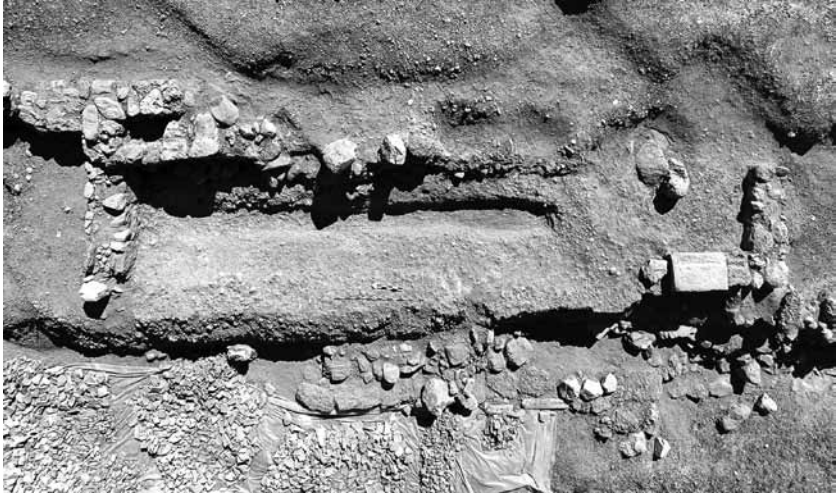

Ἀμύκλαι. Ἡ νότια πλαγιά τοῦ λόφου τῆς Ἀγίας Κυριακῆς μετὸν ὑπὸ διερεῦνηση χώρο.

Ἀμύκλαι. Χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ ἀπὸ τὶς ἐρευνες στὴ νότια πλαγιά τοῦ λόφου.

κανθα, θραύσματα μυκηναϊκῶν εἰδωλίων τύπου Ψ, ὡς καὶ ζώδια, ὄστρακα γεωμετρικῶν ἀγγείων μετὰ ὁμόκεντρος κύκλους, ταινίες, ὀρθογώνια πλέγματα καὶ προχωρημένης ἐποχῆς γεωμετρικὰ ὄστρακα μετὰ παραστάσεις ἀνθρώπων καὶ πουλιῶν. Ἀκόμη βρέθηκαν ἀρύβαλλοι τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, κανονικοὶ καὶ μικρογραφικοὶ, θραύσματα κεραμίδων μετὰ ἐνεπίγραφες σφραγίδες καὶ μεταλλικὰ ἐλάσματα, κοσμήματα καὶ ἓνα μολύβδινο στεφάνι.

Ἀμύκλαι. Μακρόστενη κατασκευή στη δυτική πλαγιά τοῦ λόφου τῆς Ἀγ. Κυριακῆς.

Ἀμύκλαι. Συγκολλημένα τμήματα ἀγγείου με κτενωτή διακόσμηση.

Στὴ δυτικὴ πάντοτε κλιτὸν τοῦ λόφου, σὲ ὀρθογώνια κατασκευή ποὺ εἶχε θεωρηθεῖ ὡς ἀποθήκη, οἱ κεραμίδες ποὺ μνημονεύτηκαν προηγουμένως ἦσαν τοποθετημένες σὲ δύο ἐπ'ἀλλήλες στρώσεις ἐπάνω σὲ στρώμα ἀργῶν λίθων. Τὸ ὅλο ἐκάλυπτε αὐλάκι σκαμμένο στὸ κροκαλοπαγὲς ἔδαφος, τὸ ὁποῖο εἶχε πλάτος 0.64 μ. καὶ μῆκος 7.70 μ. Τὰ θραύσματα τῶν κεραμίδων εἶναι χιλιάδες καὶ προέρχονται ἀπὸ λακωνικοὺς στρωτῆρες καὶ

καλυπτῆρες. Λίγοι στρωτῆρες εἶναι ἐπίπεδοι. Χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 6ου μέχρι τοῦ 9ου αἰ. μ.Χ. καὶ φέρουν ἀποτυπώματα δακτύλων τῶν κεραμέων. Βρέθηκαν ἀκόμη ἀγγεῖα, κυρίως ὀξυπύθμενοι ἀμφορεῖς διακοσμημένοι μὲ τὸ χτένι, ὅστὰ ζῶων, κονιάματα, σιδερένια καρφιά καὶ θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Τὸ ὅλο ἀποτελεῖ ἀποθέτη τῶν βυζαντινῶν χρόνων.

Στὴ Θουρία τῆς Μεσσηνίας ἡ κυρία Ξένη Ἀραπογιάννη ἀπεκάλυψε πλήρως τὴ σκηνοθήκη τοῦ θεάτρου, ἡ ὁποία ἐσωτερικῶς ἔχει μῆκος 21.50 μ. καὶ πλάτος 7.80 μ. Οἱ τοῖχοι σώζονται ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πρώτου δόμου μέχρι 3.15 μ.

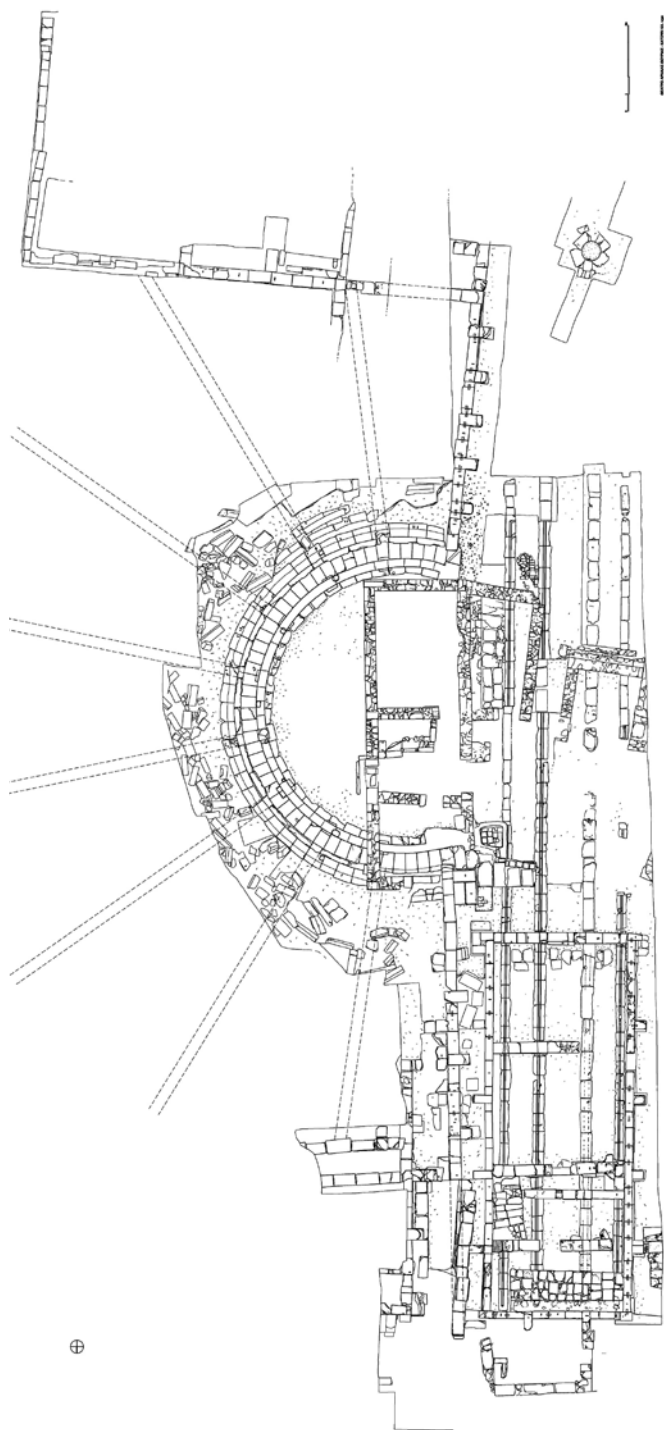
3. ΘΟΥΡΙΑ

Στὸ σωζόμενο δάπεδο τῆς σκηνοθήκης διατηροῦνται πλήρως τρεῖς αὐλακες καὶ ὁ πλακόστρωτος διάδρομος γιὰ τὴν κύλιση τῶν σκηνικῶν καὶ εἶναι ὀλικοῦ μήκους 48 μ. Τὸ ΒΔ. τμήμα τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς σκηνοθήκης φέρει τέσσερις ἀντηρίδες σὲ ἀπόσταση 3.80 μ. μεταξύ τους.

Στὰ ΝΔ. τῆς ὀρχήστρας βρέθηκε κυλινδρική δεξαμενὴ ποὺ γέμιζε ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ ἔρχονταν μὲ τὸν ἡμικυκλικὸ ἀγωγὸ τῆς ὀρχήστρας. Ἔχει ἐσωτερικὴ διάμετρο 1.15 μ., τὸ ἄνω μέρος τοῦ εἶναι ἐπενδυμένο μὲ 4 δόμους λιθοπλίνθων καμπύλων ἐσωτερικῶς καὶ συνολικοῦ ὕψους 1.58 μ. Τὸ ἐπιστόμιο (φιλιατρὸ) δὲν ἔχει βρεθεῖ ἀκόμη. Ἔως τὸ βάθος τῶν 4.50 μ. ποὺ ἔφθασε ἡ ἔρευνα, ἡ διάμετρος τῆς δεξαμενῆς δὲν μεταβάλλεται. Ἡ ἐπίχωση τῆς περιεῖχε ὄστρακα ἀγγείων ἐλληνιστικῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων, θραύσματα κεραμίδων, ὅστὰ ζῶων, τμήματα σιδερένιων ἐργαλείων καὶ θραύσματα ἀπὸ ὑάλινα ἀγγεῖα.

Στὸ βόρειο κάτω ἄκρο τοῦ κοίλου ἀποκαλύφθηκαν ἐδώλια ἀκέραια καὶ τμήματά τους, ὅχι ὅμως στὴ θέση τους. Ἀνάμεσα στὰ ἐδώλια ἐρευνήθηκαν τέσσερις κεραμοσκεπεῖς τάφοι χωρὶς κτερίσματα, ὕστερων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος. Στὸ σημεῖο τῶν ταφῶν, σὲ βαθύτερο στρώμα βρέθηκε ἰκανὴ ποσότης θραυσμάτων ἀγγείων ΜΕ χρόνων.

Νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ θεάτρου, σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀποκαλύφθηκαν λείψανα μεγάλου κτιρίου κατασκευασμένου ἀπὸ μεγάλες λιθοπλίνθους. Ὁ δυτικὸς τοῖχος του σώζεται σὲ ὕψος 3 δόμων καὶ σὲ μῆκος 23.50 μ. καὶ ὁ νότιος ἐρευνήθηκε μέχρι μήκους 5.60 μ.

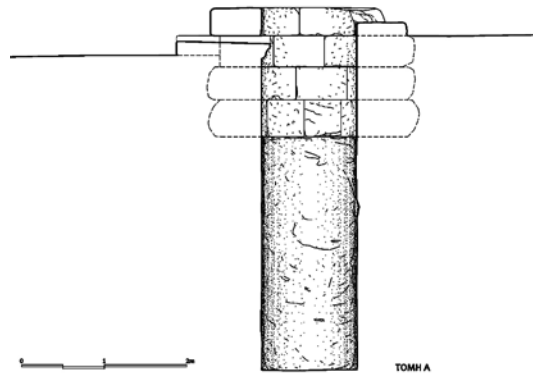
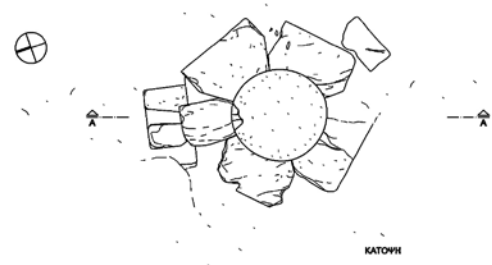
Θυγρία. Σχεδιαστική κάτοψη του θεάτρου 2020 (ἀρχιτέκτων Γ. Νίνος).

Θουρία. Ἡ Σκηνοθήκη τοῦ θεάτρου. Ἀποψη ἀπὸ ΒΑ.

α

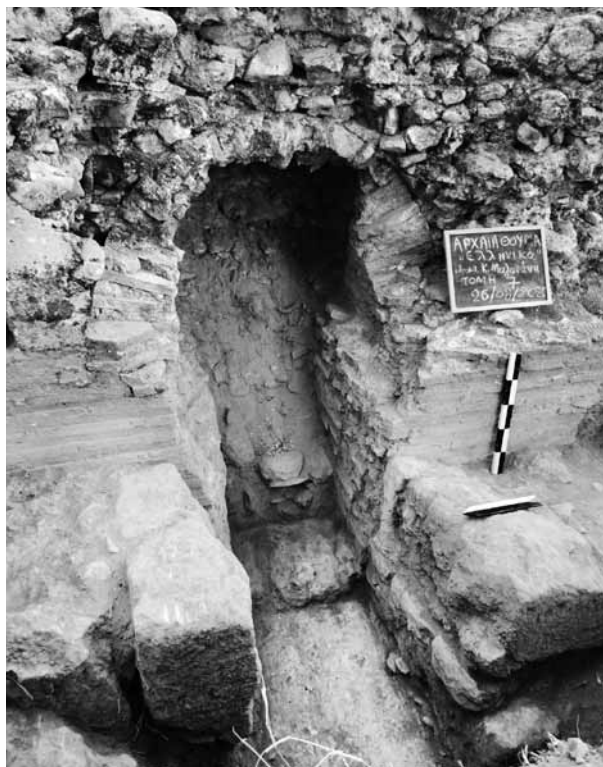

β

Θουρία. Φρέαρ. α. Ἀποψη ἀπὸ Δ.
β. Σχεδιαστική τομὴ φρέατος (ἀρχι-
τέκτων Γ. Νίνος).

Θουρία. «Ελληνικά» Ἰδιοκτησία Κ. Μαλαπάνη, ΝΔ. τοῦ θεάτρου.
Τμήμα ἐνεπίγραφου ἐπιστυλίου.

Θουρία. «Ελληνικά» Ἰδιοκτησία Κ. Μαλαπάνη. Praefurnium λουτροῦ.
Ἄποψη ἀπὸ Δ.

Θουρία. «Πριονιστά». Αρχαίο λατομείο. Βαθμιδωτό μέτωπο εξόρυξης. Άποψη από Ν.

Κοντά στο κτίριο βρέθηκε λιθόπλινθος σωζ. μήκους 2 μ., πλ. 0.50 μ. καὶ ὕψ. 0.52 μ. με λείψανο ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς ὕψ. γρ. 0.11 μ. τῆς ὁποίας σώζεται τμῆμα:

[----] θεοῖς πᾶσι καὶ [----]

Ἄλλο κτίριο στὴν ἴδια περιοχὴ ἀποκαλύφθηκε μερικῶς (3.15×4.80 μ.) με δάπεδο τοῦ τύπου *testacea spicata* (ἀπὸ ρομβοειδῆ ψημένα τοῦβλα). Ἀνήκει σὲ λουτρῶνα ὕστερων ρωμαϊκῶν χρόνων τοῦ ὁποίου ἄλλα τμήματα με τοίχους πάχους μέχρι 2.50 μ. σώζονται ἄνω τῆς ἐπιφάνειας τοῦ ἐδάφους, μάλιστα σώζεται στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ἄνοιγμα με τοξωτὸ ἀνώφλι ἀπὸ λίθους καὶ πήλινες πλίνθους τῆς ρωμαιοκρατίας, τὸ ὁποῖο ἢ ἀνασκαφεὺς ταυτίζει με τὴν εἴσοδο τοῦ *praefurnium*. Ἀνάμεσα στὰ διάσπαρτα εὐρήματα εἶναι πήλινος σωλήνας (*tegula mamata*) καὶ πήλινος δίσκος ὑποκαύστου.

Τὸ λατομεῖο πῶρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Θουρίας προμηθεύονταν τὸ οἰκοδομικὸ ὕλικὸ γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν λοιπῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, βρέθηκε σὲ ὕψωμα, βορείως τοῦ ἀνασκαπτόμενου μέρους τῆς ἀρχαίας Θουρίας, στὴ θέση Πριονιστά, καὶ τὸ μέτωπο εξόρυξης τῶν λιθοπλίνθων εἶναι θεατό.

4. ΜΕΣΣΗΝΗ

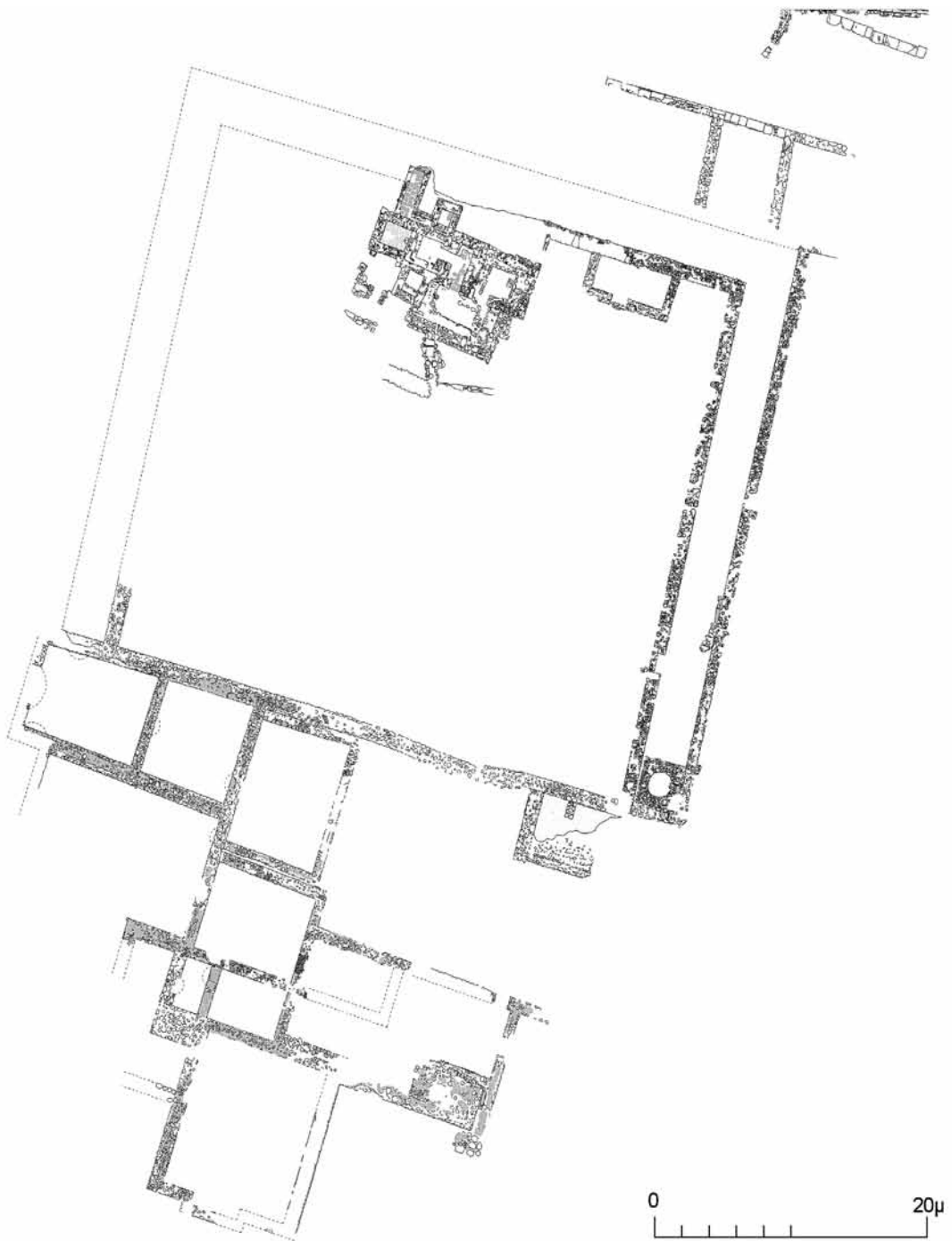
Στὴν ἀρχαία Μεσσήνη ὁ κ. Πέτρος Θέμελης συνέχισε τὴν ἔρευνα τοῦ λεγόμενου Εὐκτήριου οἴκου, δυτικῶς τοῦ θεάτρου, καὶ ἀπεκάλυψε τὸ impluvium τῆς οἰκίας καὶ τὴ στοὰ τοῦ ἄτριου, δυτικῶς τοῦ ὁποίου βρέθηκε καὶ ἄλλη αἴθουσα ἄγνωστης πρὸς

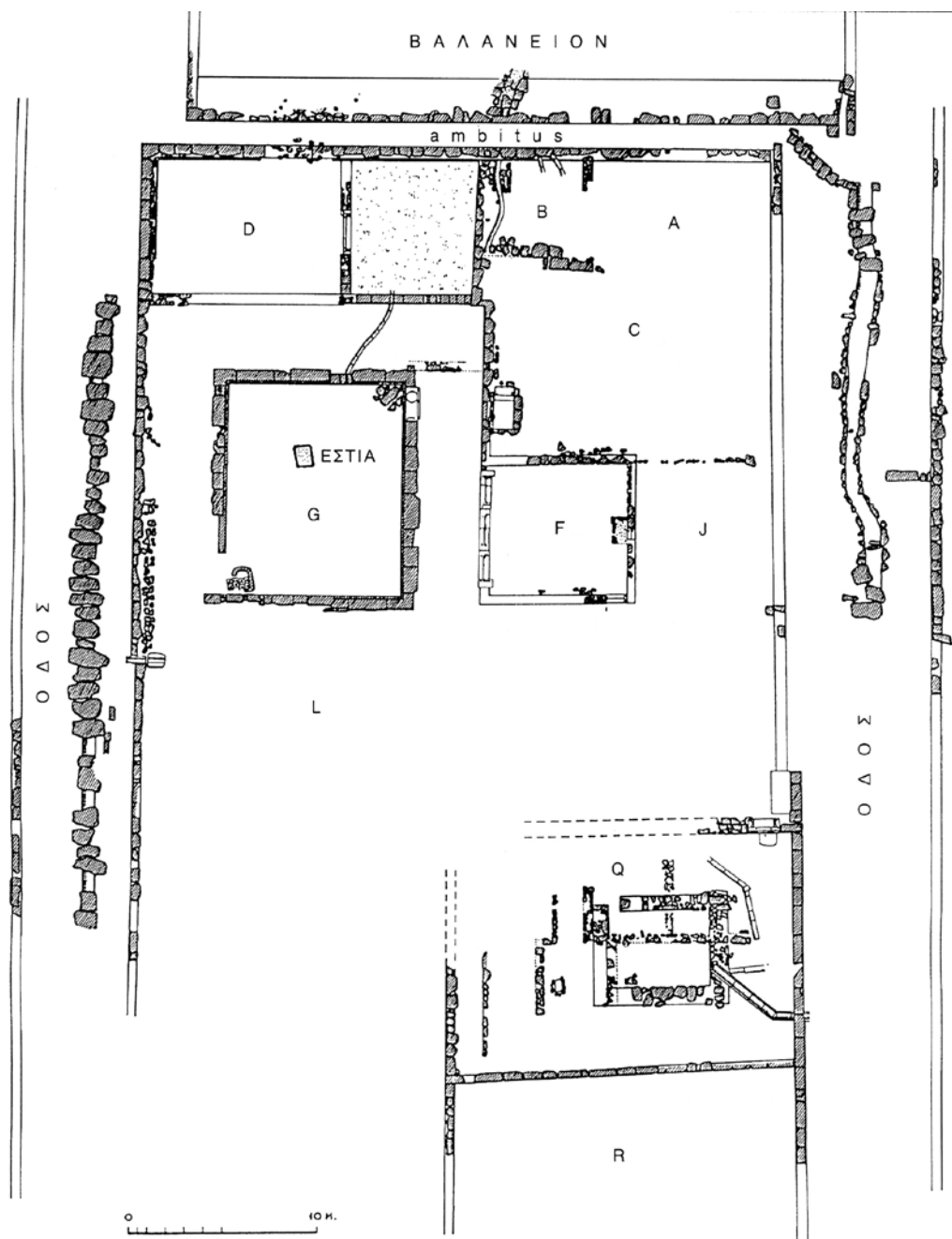
Μεσσήνη. Τὸ impluvium τῆς ἐν οἴκῳ ἐκκλησίας.

Μεσσήνη. Ἐπανατοποθέτηση ψηφιδωτοῦ δαπέδου αἴθουσας ἐπισκόπου.

Μεσσήνη. Κάτοψη του ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος.

Μεσσήνη. Κάτοψη του ἱεροθύσιου.

Μεσσήνη. Άποψη της εισόδου στο ιεροθύσιο.

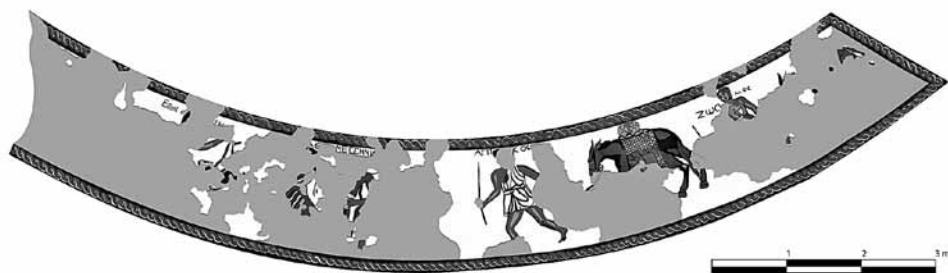
Μεσσήνη. Ιεροθύσιο. Άποψη περιστυλίου καὶ αἴθουσας.

Μεσσήνη. Άποκατάσταση ἄνω κοίλου στοῦ Ἐκκλησιαστήριου.

Μεσσήνη. Συμπλήρωση κυφωτοῦ ἀναλήμματος καὶ κλιμακοστασίου ΒΔ. γωνίας Ἐκκλησιαστηρίου.

Μεσσήνη. Σχεδιαστική απόδοση ψηφιδωτού κωμωδίας Μαινάνδρου.

τὸ παρὸν χρήσης. Ἐγινε ἀκόμη ἐπανατοποθέτηση, μετὰ ἀπὸ συντήρηση, μέρους τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου μὲ τὴν ἐπιγραφή Θεόδουλος ἐπίσκοπος ἐποίει.

Μὲ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα ἡ μορφή τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος πλουτίστηκε μὲ νέους χώρους κατὰ τὸ νότιο μέρος, ὅλους ὀρθογώνιους καὶ ποικίλων διαστάσεων. Μελλοντικὴ σὲ βάθος ἔρευνα πιθανῶς νὰ ἀποκαλύψει τὴ μορφή τῆς χρήσης τους.

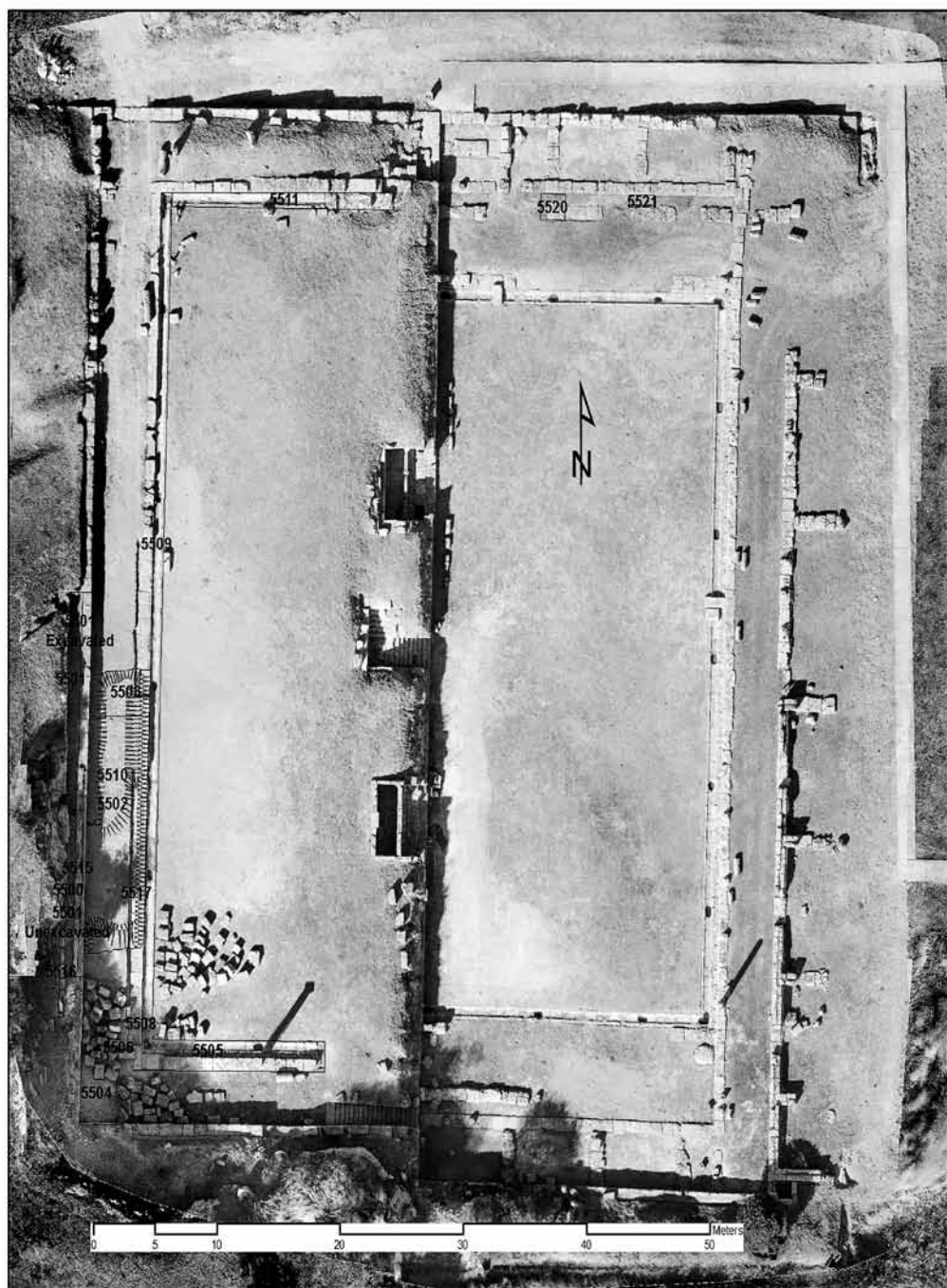
Ἔργασίες διαμόρφωσης καὶ συντήρησης ἔγιναν στὸ ἱεροθύσιον νοτίως τοῦ Ἀσκληπιείου, δηλαδή ἔγινε ἀποκατάσταση τῆς τριμεροῦς εἰσόδου ποὺ βρίσκεται στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ συγκροτήματος, τοῦ περιστυλίου στὴ δυτικὴ πλευρὰ καὶ στὴν κεντρικὴ αἴθουσα.

Εἰς τὸ ἐκκλησιαστήριο τοῦ Ἀσκληπιείου ἀποκαταστάθηκαν στὸ ἄνω κοῖλο τέσσερες σειρὲς ἐδωλίων καὶ ἔγιναν συμπληρώσεις τῶν ἀναλημμάτων του, ὥς καὶ τοῦ κλιμακοστασίου.

Στὴν ἀρχαία Σικυώνα ὁ κ. Ἰωάννης Λῶλος ἄρχισε τὴ συστηματικὴ μελέτη τοῦ γυμνασίου, ποὺ πρῶτος εἶχε ἐρευνήσει ἀτελῶς ὁ Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος τὸ 1952. Ἡ νέα ἔρευνα μᾶς δίδει πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς του.

5. ΣΙΚΥΩΝ

Τὸ γυμνάσιο εἶναι κατασκευασμένο σὲ δύο ἐπίπεδα, στὸ ἄνω ἄνδρηρο καὶ στὸ κάτω, καὶ οἱ δύο ἄξονές του εἶναι κατὰ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Τὸ ἄνω ἄνδρηρο ἀποτελεῖ τὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ γυμνασίου καὶ τὸ κάτω, μεγαλύτερης ἔκτασης, τὸ ἀνατολικό. Ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους μὲ κλίμακα σχήματος Γ, κατασκευασμένης στὸ μέσον περὶπου τοῦ ἄξονος

Σικυνών. Όρθοφωτογραφία του γυμνασίου μετά τὸ πέρας τοῦ καθαρισμοῦ του (Αὔγου-
στος 2020), μὲ σημειωμένα τὰ ἀνασκαφικὰ πλαίσια.

Σικυών. Το άνω άνδρηρο του γυμνασίου μετά τόν καθαρισμό του (λήψη από Ν.).

B.-N., και βρίσκεται μεταξύ δύο κρηνών, της βόρειας και της νότιας, οι οποίες έχουν πρόσοψη προς Ανατολάς, δηλαδή ή χρήση τους γίνεται στο κάτω άνδρηρο.

Πλην της φθοράς του μεγάλου συγκροτήματος κατά τα παλαιότερα χρόνια, νέες φθορές προστέθηκαν και μετά την έρευνα του Όρλάνδου, κυρίως επιχώσεις των κτιριακών λειψάνων και κάλυψη αρχιτεκτονικών μελών.

Το άνω άνδρηρο περιβάλλεται από στοά σχήματος Π, της οποίας ή μακρά B.-N. πλευρά έφερε 23 κίονες, ή στενή νότια 8 κίονες και ή αντίστοιχη βόρεια 7 κίονες. Πρò της κιονοστοιχίας σχήματος Π ύπηρχε συνεχές λίθινο άνοικτό ύδραγωγείο, που έφερε κατά διαστήματα λίθινες λεκάνες με έλλειψοειδές βαθύ κοίλωμα για τη συλλογή της ιλύος των νερών.

Η μελέτη των έρειπίων και των αρχιτεκτονικών μελών που βρίσκονται κατά χώραν, κίονες και τρίγλυφα με συμφυείς μετόπες, επιτρέπει την διατύπωση χρονολογήσεων.

Το κάτω άνδρηρο, όμοίας περίπου αρχιτεκτονικής διαμορφώσεως, περιβάλλεται επίσης κατά τις τρεις πλευρές από στοά σχήματος Π, πίσω από τις οποίες ύπάρχει επιπλέον σειρά

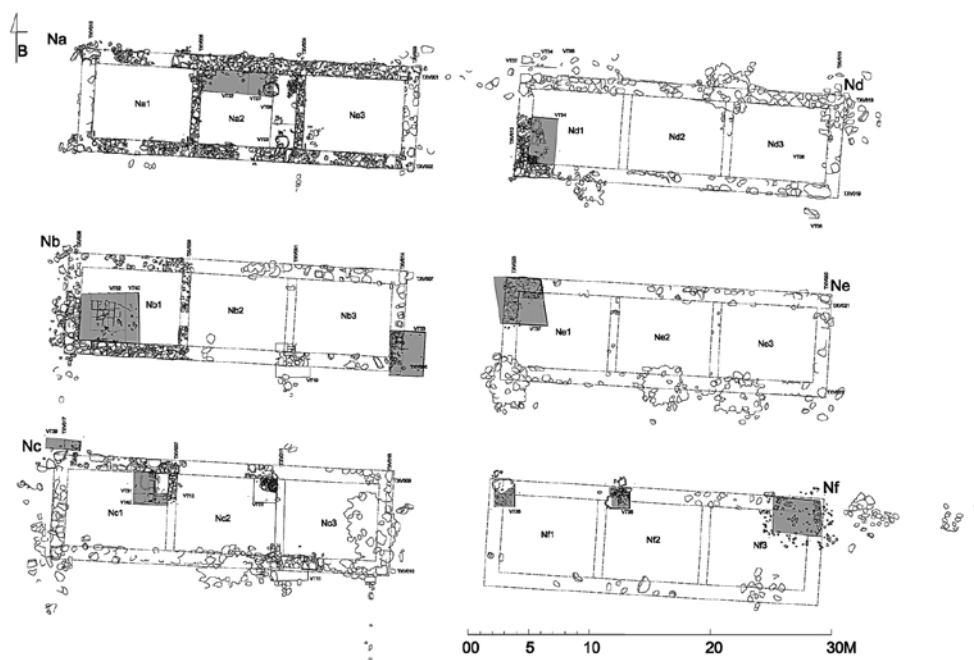

Σικυών. Τὸ κάτω ἄνδρῳ τοῦ γυμνασίου μετὰ τὸν καθαρισμὸ του (λήψη ἀπὸ ΒΑ.).

δωματίων. Κατὰ τὸ 2020 ἔγινε καθαρισμὸς καὶ συντήρηση τῶν δύο κρηνῶν καὶ κυρίως ἔγινε μελέτη τῶν διεσπαρμένων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἀπόδοσή τους στὰ μνημεῖα εἰς τὰ ὅποια ἀνήκουν.

6. ΓΛΑΣ Στὴ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολη τοῦ Γλαῖ ἡ κυρία Ἑλένα Κουντούρη συνέχισε τὴν ἔρευνά της στὸ συγκρότημα Ν στὸ ΝΔ. τμήμα τοῦ χώρου. Ἡ ἀνασκαφὴ ἔγινε μὲ τὸ σύστημα τῶν τομῶν. Ἡ εἰκόνα ποὺ σχηματίζεται μὲ τὴν τελευταία ἀνασκαφὴ εἶναι ἐνὸς συγκροτήματος ποὺ τὸ ἀπαρτίζουν ἕξι ἰσομήκη καὶ ἰσοπλατῇ σχεδὸν κτίρια διαιρούμενα ἐσωτερικῶς σὲ τρεῖς ἴσους περίπου χώρους. Τὰ τρία, παράλληλα μεταξύ τους, ὀνομάζονται συμβατικῶς Na, Nb, Nc καὶ τὰ λοιπὰ τρία πρὸς Ἀνατολὰς Nd, Ne, Nf.

Στὶς τομὲς τοῦ χώρου Na βρέθηκαν συμπαγεῖς πλίνθοι, κομμάτια ἀπὸ πιθάρια, μολυβένια ἐλάσματα, κονιάματα καὶ λίγα ὄστρακα ἀγγείων. Κατὰ μῆκος τοῦ βορείου τοίχου βρέθηκαν στὴ θέση τους ἑπτὰ ἀποθηκευτικὰ ἀγγεῖα, τὰ δύο εἶναι ψευδόστομοι ἀμφορεῖς καὶ τὰ λοιπὰ πίθοι.

Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κάτοψη τοῦ Κτιριακοῦ Συγκροτήματος Ν με ἐνσωματωμένες τὲς ἀνασκαφικὲς τομὲς τοῦ 2020.

Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κτιριακὸ Συγκρότημα Ν.

Γλᾶς. Κτίριο Nb, Χώρος 1. Νοτιοδυτική γωνία τομής VT40 με κατὰ χώρα σωζόμενα εὑρήματα.

Γλᾶς. Κτίριο Nc, Τομή VT31. Πήλινη ἐλλειψοειδῆς κατασκευή (ἐστία;) καὶ δάπεδο ἀπὸ πλίνθινες ὀρθογώνιες πλάκες.

Γλᾶς. Κτίριο Nc, τομή VT01. Διαστρωμάτωση στο ἐσωτερικὸ τῆς τομῆς (δάπεδο, περιοχή «παραβίασης» ὅπου διαπιστώθηκε ἡ ὑπαρξὴ πρωιμότερου δαπέδου καὶ λιθόστρωτο ὑπόστρωμα).

Στὸ κτίριο Nb βρέθηκε σὲ βάθος περίπου 1.20 μ. δάπεδο ἐκτάσεως 16 μ² περίπου, ἀπὸ ὀρθογώνιες πήλινες πλάκες διαστάσεων $\pm 0.45 \times 0.65$ μ. Τὸ χρῶμα τους ποικίλλει ἀπὸ ὑπόλευκο ἕως ὑποκίτρινο. Οἱ πλάκες εἶναι ἀρμολογημένες ἀλλὰ ὄχι μὲ ἐπιμέλεια.

Βρέθηκε διπλωμένο μεγάλο φύλλο μολύβδου 0.20×0.45 μ. καὶ ὅστρακα τῆς YE IIIB περιόδου, ἓνας πίθος, τριποδικὸ μαγειρικὸ σκεῦος σὲ κομμάτια καὶ δύο πλακοειδεῖς λίθοι, πιθανῶς καλύμματα ἀγγείων. Ἀκόμη βρέθηκε θραῦσμα κονιάματος μὲ χρώματα, σκουῖο μπλὲ καὶ γκριζο. Πιθανῶς νὰ ἀνῆκε σὲ μικρὴ τοιχογραφία.

Τοῦ κτιρίου Nc ἐρευνήθηκε μόνο ὁ χώρος 1, ὁ ἄκρος δυτικός. Βρέθηκε τμήμα πήλινης ἐστίας, τμήμα δαπέδου μὲ πλάκες ὅπως στὸ κτίριο Nb καὶ κατασκευὴ ἀπὸ πηλὸ μὲ συγκλίνοντα πρὸς τὰ ἄνω τοιχώματα, τὸ ὁποῖο πιθανῶς χρησίμευε ὡς θερμοθάλαμος, δηλαδή γιὰ τὴ διατήρηση θερμῶν τῶν παρασκευασμένων φαγητῶν. Ἡ κεραμικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅστρακα

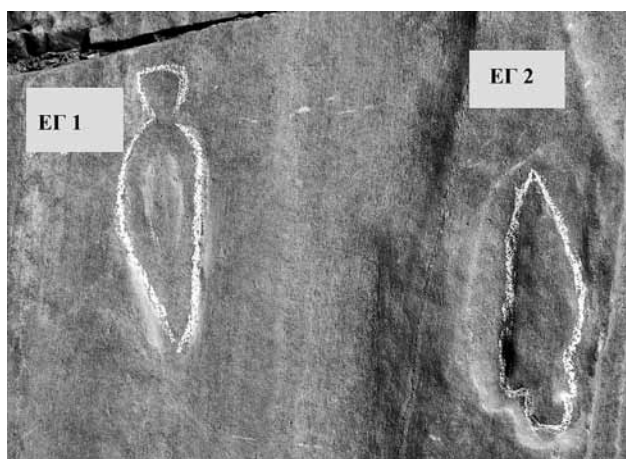
Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλα̃. Κτίρια Nd, Ne, Nf με σημειωμένη τὴ θέση τῶν ἀνασκαφικῶν τομῶν τοῦ 2020.

ἀποθηκευτικῶν καὶ μαγειρικῶν σκευῶν, κονιάματα με χρώματα καὶ δύο μολύβδινα ἐλάσματα.

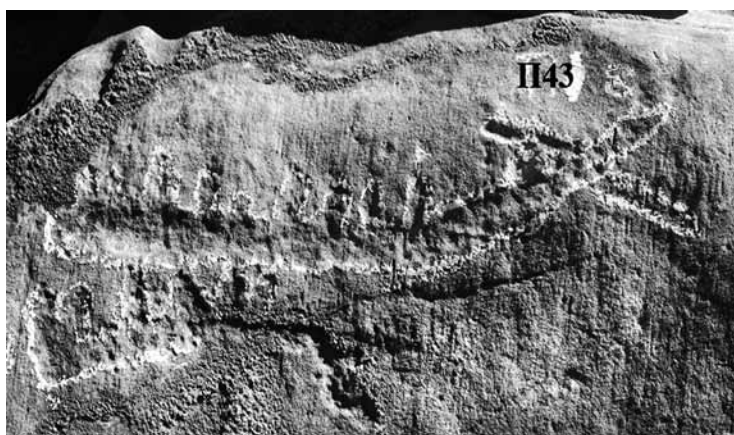
Στὸ κτίριο Nd βρέθηκαν θραύσματα πίθων καὶ ἄλλων ἀγγείων, ὥς καὶ ὑπόλευκο δάπεδο στὴν ἔκταση ποὺ ἐρευνήθηκε.

Στὸ κτίριο Ne ἀποκαλύφθηκαν τμήματα τῶν τοίχων του καὶ διαπιστώθηκε ἡ ὕπαρξη δαπέδου με ὑπόστρωμα.

Στὸ τελευταῖο κτίριο, τὸ Nf, βρέθηκαν ἐλάχιστα λείψανα τοίχων, τμήματα ὑψίποδης κύλικος τῆς YE IIIB περιόδου καὶ δύο ἐλάσματα μολύβδου.

Στρόφιλας Άνδρου. Βραχογραφήματα με απεικόνιση των έγχειριδίων ΕΓ1 καὶ ΕΓ2.

Στρόφιλας Άνδρου. Βραχογραφία με τὸ καμπυλόσχημο, κωπήλατο πλοῖο Π43 (18, Τομή XV/12) ποὺ φέρει πηδάλιο (ἀρ.).

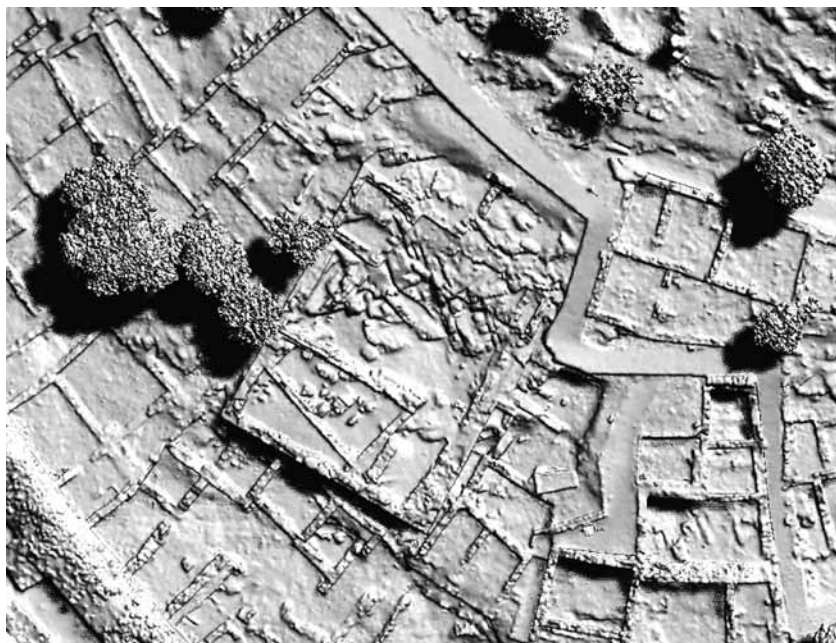
8. ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΣΙΦΝΟΥ

Στὴν ἀκρόπολη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου Σίφνου ἡ κυρία Χριστίνα Τελεβάντου ἐρεῦνησε συμπληρωματικῶς τὸ ἱερὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Βρέθηκαν βραχογραφίες πιθανῶς Ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων καὶ περίβολος ποὺ περιέβαλλε ἀποθέτη μετὰ ἀναθήματα τοῦ 8ου καὶ 7ου αἰ. π.Χ.

Άγ. Άνδρέας Σίφνου. Έπεξεργασμένη εικόνα αεροφωτογραφιών που αποδίδει την πλήρη κάτοψη του Ίερου (Ν. Ματσούκας, τοπογράφος και Γ. Σουγκάντος, αρχαιολόγος, 2020).

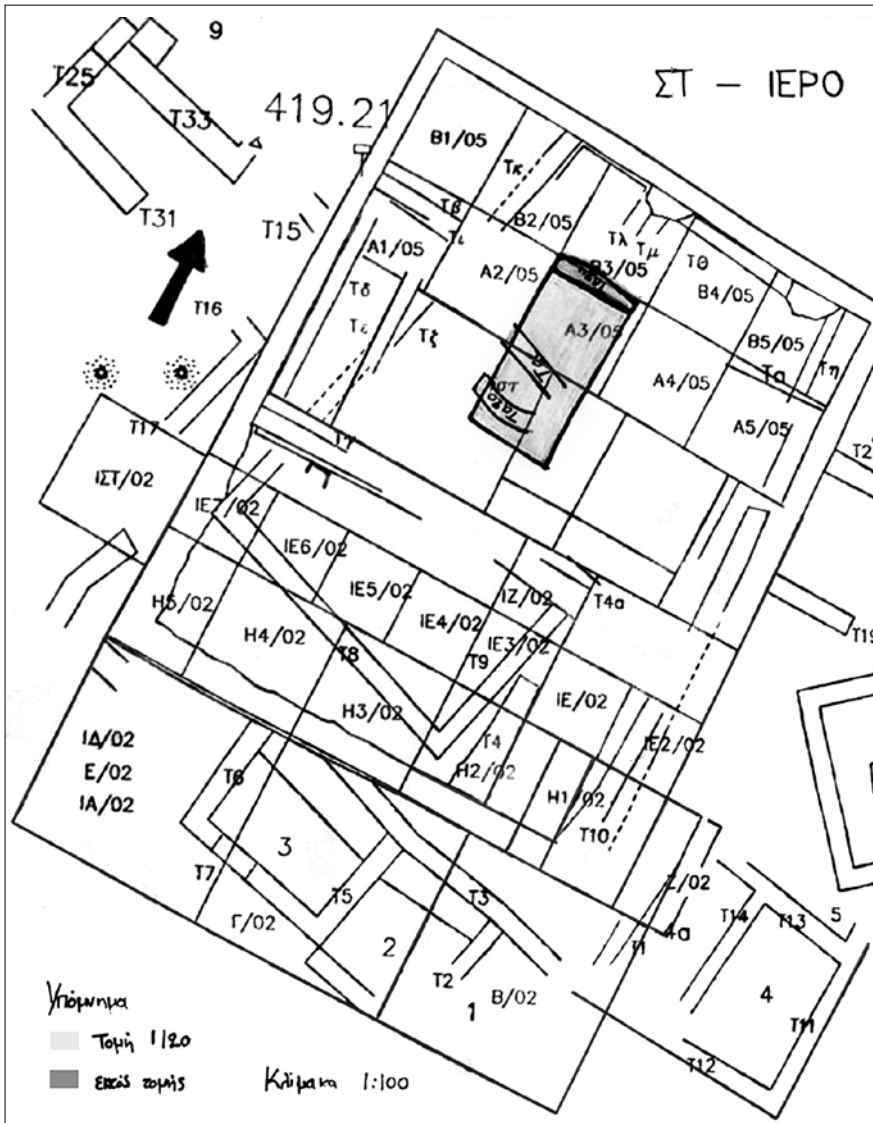
Έρευνήθηκαν δύο παράλληλοι καμπύλοι τοίχοι οί όποιοι κατά την ανασκαφέα πιθανώς ανήκουν σέ άψιδωτό οικόδομημα. Βρέθηκαν διάσπαρτα εύρήματα, έγχειρίδιο, μία βελόνη, μία άμφικωνική ψήφος και μυκηναϊκά και γεωμετρικά όστρακα.

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Τρισδιάστατο μοντέλο κάτοψης του Ίεροῦ (Ν. Μαρτσούκας, τοπογράφος, 2020).

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Ίερό, ή ΝΔ. γωνία έσωτερικά του περιβόλου με έπικρουστές βραχογραφίες στὸν ριζιμιδὸ βράχο (λήψη Γ. Γαβαλάς).

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Απόσπασμα τοπογραφικού διαγράμματος του Τερού με την Τομή 1/20 (αποτύπωση-σχεδίαση: Θ. Χατζηθεοδώρον, Μαρία Μπία, Γ. Γαβαλάς).

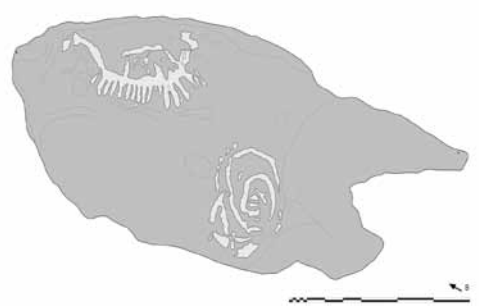
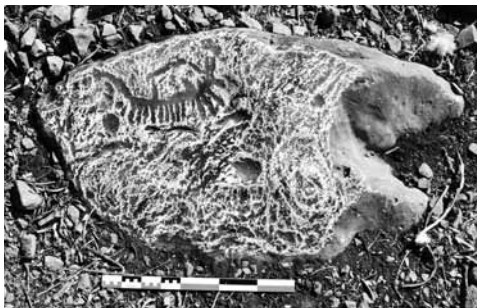

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Ιερό, ειδώλιο ίπποειδοῦς ἀπὸ τὸν Ἀποθέτη (λήψη Γ. Γαβαλάς).

Νοτίως ἐνὸς τοίχου (Τβ/20) βρέθηκαν στὸ ἀνώτερο στρώμα ἓνα ἔλασμα καὶ ὄστρακα ἀπὸ πιθοειδῆ ἀγγεῖα καὶ ἄλλα τῶν ὁποίων ὁ διάκοσμος εἶναι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Σὲ ἄλλα σημεία βρέθηκαν ἐπίσης ὄστρακα χρηστικῶν ἀγγείων, πιθανῶς μυκηναϊκῶν καὶ ὅσα βοοειδῶν, τὰ ὁποῖα πιθανῶς ἀνήκουν σὲ συνεστιάσεις μετὰ ἀπὸ θρησκευτικὲς τελετὲς κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους.

9. ΒΑΘΥ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ

Στὸ Βαθὺ Ἀστυπαλαίας ὁ κ. Ἀνδρέας Βλαχόπουλος ἐρεῦνησε τὸ λεγόμενο Μεγάλο ἀνάλημμα στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου ὑπάρχει ἐγκατάσταση τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ.,

Βαθὺ Ἀστυπαλαίας. Χαλάσματα. Βραχογραφίες σπείρας καὶ πολύκωπου πλοίου μεθ' αὐτοῦ θάλαμισκο, στοιχεῖο καινοφανὲς στὴ συναφῇ εἰκονογραφία τοῦ Αἰγαίου τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ.

χρονολόγηση που προκύπτει κυρίως από σχηματικό κυκλαδικό είδωλο.

Άρκετες ήταν και το 2020 οι βραχογραφίες που εντοπίστηκαν, όπως σπειρών, κοιλοτήτων εν είδει δίσκου, πλοίων, μάλιστα μία απεικόνιση πλοίου με πολλά κουπιά έχει και θαλαμίσκο κατά τον ανασκαφέα.

Στο Άκρωτήρι Θήρας ο κ. Χρίστος Ντούμας συνέχισε την έρευνα της Οικίας των Θρανίων δια της αρχαιολόγου κυρίας Κ. Μπίρταχα, με ευρήματα, όπως μολύβδινο είδωλο ζώου και 72 πολύ μικρά αγγεία διαφόρων σχημάτων. Δύο φέρουν ανάγλυφα φίδια και άλλα χαράγματα.

Με σκοπό τη συντήρησή τους αφαιρέθηκαν από τον χώρο της ανασκαφής τα κέρατα που είχαν βρεθεί κατά τα προηγούμενα χρόνια και μετρήθηκαν. Είναι περισσότερα από 1.000 ζεύγη και προέρχονται από κριάρια, κατσίκες και βόδια. Μαζί

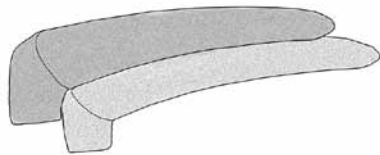
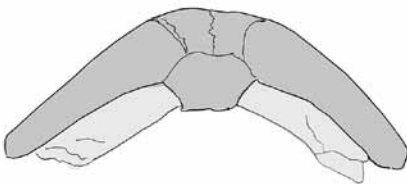
10. ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΘΗΡΑΣ

Άκρωτήρι Θήρας. Γενική κάτοψη της Οικίας των Θρανίων.

μὲ τὰ κέρατα βρέθηκαν μία λεκάνη, ἀμφορίσκος καὶ σωληνωτὰ ἀγγεῖα, κύπελλα, σκύφος, μεσοκυκλαδικοὶ ἀμφορεῖς, ὄψιανοί.

Στὸ λεγόμενον κτιριακὸ Συγκρότημα Β ἔγινε, μὲ τὴν ἀρχαιολόγο κυρία Νατάσα Ἀκριβάκη, ἀφαίρεση τῶν νεότερων ἐπιχώσεων.

Ἀκρωτήρι Θήρας. Χῶρος 2. Κέρατα κατὰ χώραν διευθετημένα κατὰ ζεύγη.

Ἀκρωτήρι Θήρας. Μολύβδινο εἰδώλιο νεαροῦ αἰγοειδοῦς.

Ἀκρωτήρι Θήρας. Χῶρος 2. Μικρὰ μικκύλα σωληνωτὰ σκεύη μὲ πλαστική παράσταση φιδιοῦ.

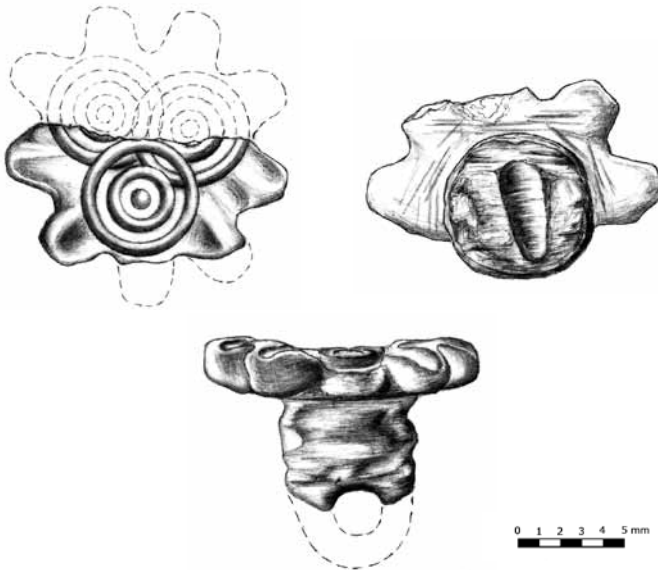
Ζώμινθος Κρήτης.

Ζώμινθος Κρήτης. Χώρος 68.

Ζώμινθος Κρήτης. Διακρίνεται ή κατάληξη των τριών λίθινων άγωγών για την άποστράγγιση των ύδάτων.

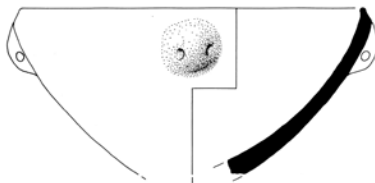

Ζώμινθος Κρήτης. Σφραγίδα σχήματος άνθους.

ΜΕΛΕΤΗ

12. ΓΛΥΦΑΔΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Στὰ Ἀστέρια Γλυφάδας ἡ κυρία Κωνσταντῖνα Καζᾶ περιορίστηκε, ἐξ αἰτίας τῶν συνθηκῶν, στὴ μελέτη τῆς κεραμικῆς τῆς ἐκεῖ προϊστορικῆς ἐγκατάστασης. Ἡ κεραμικὴ χρονολογεῖται, μὲ πιθανότητα, στὴν ΤΝ/ΠΕ Ι περίοδο. Διαπιστώνεται εἰσαγωγὴ ἀγγείων ἀπὸ τὴν Αἴγινα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριαρχοῦν, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ, οἱ φιάλες μὲ ἐρυθρὸ ἐπίχρῖσμα ἢ ἄβαφες, μὲ σφαιρικὸ ἢ κωνικὸ σῶμα. Λίγα θραύσματα ἀνήκουν σὲ καρποδοχεῖα καὶ κλειστὰ ἀγγεῖα.

Γλυφάδα Ἀττικῆς.

Στὸν Θέρμο ὁ κ. Ἰωάννης Παπαποστόλου ἀσχολήθηκε μὲ τὴν πλήρη τακτοποίηση θραυσμάτων λιθίνων, ἐπιγραφῶν, γλυπτῶν, ἀρχιτεκτονικῶν, δηλαδὴ πωρίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς, κεραμίδων, πηλίνων διακοσμητικῶν ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων, θραυσμάτων μεταλλικῶν καὶ πηλίνων σκευῶν, ἐπιγραφῶν καὶ ὀστράκων ἀγγείων.

Ὅλα τοποθετήθηκαν σὲ ἰδιαίτερη ἀποθήκη, ἀκόμη καὶ τὰ ἔντυπα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀνασκαφεῖς, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν Γ. Σωτηριάδη.

13. ΘΕΡΜΟΣ

Στὸ Ντικιλὶ Τὰς δὲν ἔγιναν οἱ προγραμματισμένες ἔρευνες ποὺ διεξάγονται ἀπὸ τὴν κυρία Χάϊδω Κουκούλη-Χρυσανθάκη, τὸν κύριο Pascal Darque καὶ τὶς κυρίες Δήμητρα Μαλαμίδου καὶ Ζωὴ Τσιρτσώνη. Ἡ ὁμάδα τῶν ἀνασκαφῶν ἀσχολήθηκε μὲ τὴν τακτοποίηση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου καὶ μελέτη.

14. ΝΤΙΚΙΛΙ ΤΑΣ

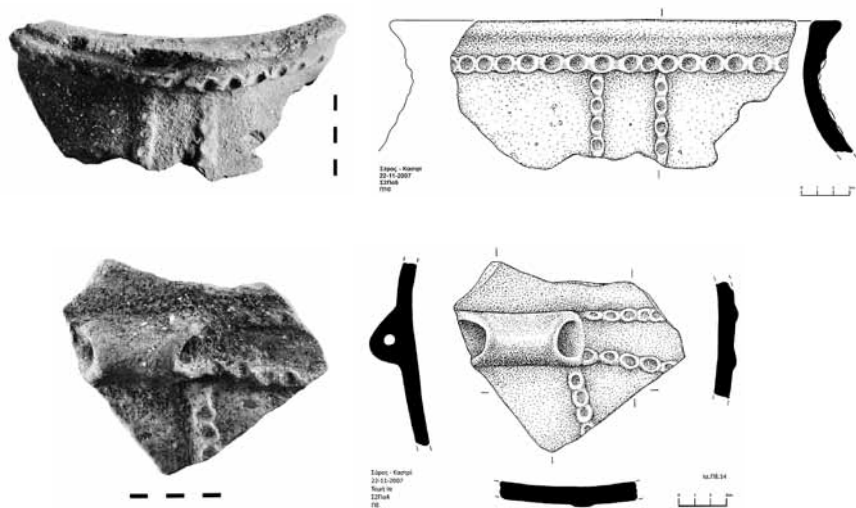
Με σημαντικὴ διάκριση τιμήθηκαν οἱ ἀνασκαφεῖς τοῦ Ντικιλὶ Τὰς μὲ τὴν ἀπονομὴ χρηματικοῦ βραβείου 150.000,00 εὐρὼ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ Ἰδρυμα Simone καὶ Cino Del Duca εἰς τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ ὁποίου μετέχουν κατὰ πλειονότητα μέλη τῆς Académie des Inscriptions et Belles Lettres τοῦ Institut de France.

Στὸ Καστρί Σύρου ἡ κυρία Μαρίζα Μαρθάρη ἀσχολήθηκε κατὰ τὸ 2020 μὲ τὴ μελέτη τῶν παλαιότερων εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς.

15. ΧΑΛΑΝΔΡΙΑΝΗ ΣΥΡΟΥ

Συνολικὴ ὑπῆρξε ἡ μελέτη τῶν βραχογραφιῶν μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ στὸ Καστρί, ὡς καὶ τῆς κεραμικῆς, ἡ ὁποία παρουσιάζει ποικιλία σχημάτων ἀγγείων, ἀνοικτῶν καὶ κλειστῶν, ὅπως καὶ τῆς χρήσης τους, δηλαδὴ φαγητοῦ, φύλαξης τροφῶν, μαγειρικὰ.

Μελέτη ἔγινε τῆς μεγάλης ποσότητος ὀψιανῶν ποὺ ἔχουν βρεθεῖ στὸ Καστρί, ὅπου γινόταν ἡ κατεργασία τους καὶ προέρχονταν ἀπὸ τὴ Μῆλο, ὡς καὶ τῶν ὀστῶν ζώων, ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν ὁποίων προκύπτει ὅτι προέρχονταν ἀπὸ αἶγες καὶ πρόβατα.

Χαλανδριανή Σύρου. Κτίριο κορυφής Καστρίου: τμήματα πίθου.

16. ΖΑΚΡΟΣ

Στη Ζάκρο της Κρήτης ο κ. Λευτέρης Πλάτων ασχολήθηκε, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, με τη μελέτη της μεγάλης ανασκαφής και των ευρημάτων της. Έγινε ο κατάλογος της κεραμικής του περιβάλλοντος του κτιρίου F και της οίκιας B

Ζάκρος. Κιονωτή λίθινη τράπεζα προσφορών.

Ζάκρος. Έλεφάντινο επίθημα σε μορφή ήμικιονίσκου πὸν ἀπολήγει ἄνω σὲ ζευγὸς κρῖνων.

Ζάκρος. Τμήμα από ρυτό, σε μορφή λέαινας.

Ζάκρος. Προτομή πήλινου ζωδίου, σε μορφή πιθανώς μόσχου.

του ΝΔ. λόφου. Έγινε συντήρηση και αποκατάσταση πολλών κωνικών κυπέλλων, άώτων κυάθων με τρέχουσες σπειρές, ύψη-λοῦ κυάθου με πόδι με φολιδωτή διακόσμηση, ένδς άμφορέως μορφής ύδρίας με διάκοσμο σπειρών και ταινιών, πιθανώς είσηγμένον από κάποιο νησι του Αιγαίου.

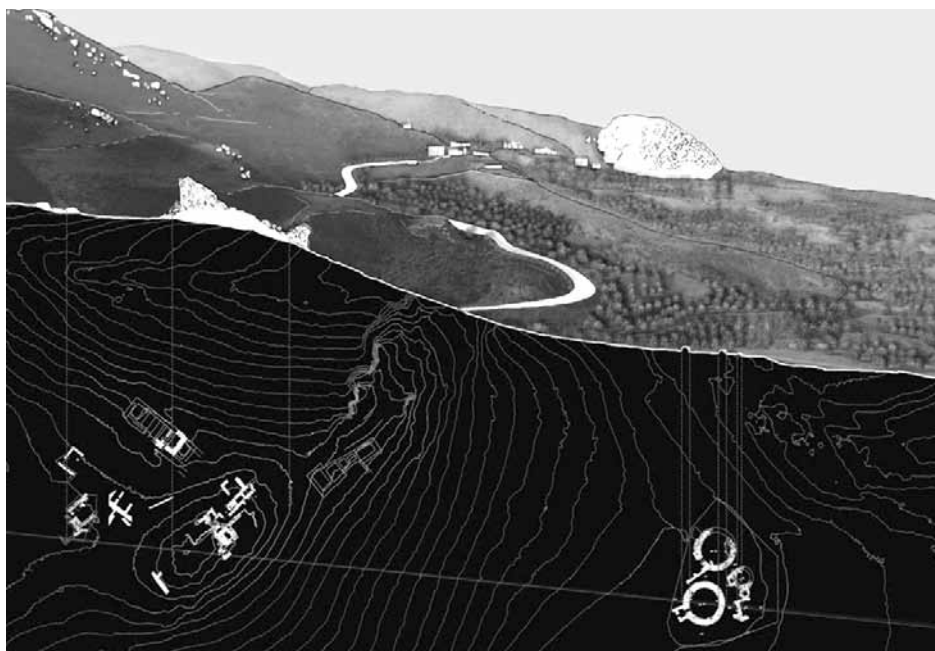
Συντηρήθηκαν και αποκαταστάθηκαν κιονωτή τράπεζα προσφορών από όφείτη, έλεφάντινο επίθημα μορφής ήμικιονίσκου που άπολήγει σε ξεῦγος κρίνων, μέρος πήλινης κεφαλής λέαινας, πιθανώς από ρυτό, και προτομή μοσχαριού.

Στην Κουμάσα της Κρήτης ο κ. Διαμαντής Παναγιωτόπουλος περιορίστηκε, εξ αίτίας των περιστάσεων, στη συντήρηση του από μακροῦ γνωστοῦ νεκροταφείου των θολωτών τάφων με ταυτόχρονη νέα μελέτη και άποσαφήνιση των κενών της παλαιότερης έρευνας.

Οί έργασίες συντήρησης άφορούν τη στερέωση των τοίχων των οικοδομικών λειψάνων του νεκροταφείου, κυρίως των θολωτών τάφων Β και Ε, δηλαδή των δύο μεγάλων, Ε του βορείου και Β του νοτίου. Έργασίες όμοίας φύσεως έγιναν και στὸν τομέα 8 στὸν χώρο του «ίεροῦ».

Νέα σχέδια των μνημείων και του συνόλου του χώρου της Κουμάσας έγιναν με σύγχρονα ήλεκτρονικά μέσα, που έξάλειψαν πλάνες και λάθη παλαιότερων δημοσιεύσεων.

17. ΚΟΥΜΑΣΑ
ΚΡΗΤΗΣ

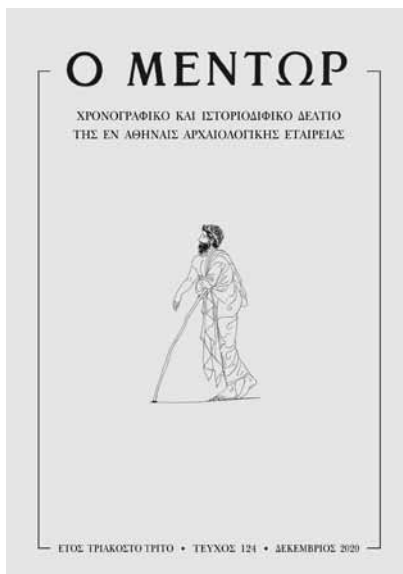
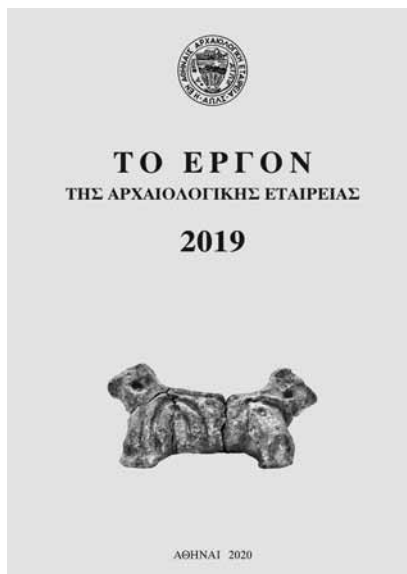
Κουμάσα. Τομή του αρχαιολογικού χώρου. Στο κατώτερο μέρος σημειώνεται η ακριβής θέση των κτιρίων του οικισμού (αριστερά) και του νεκροταφείου (δεξιά) στην τομή, ενώ στο ανώτερο μέρος απεικονίζεται σε όψη ή περιοχή νότια της τομής.

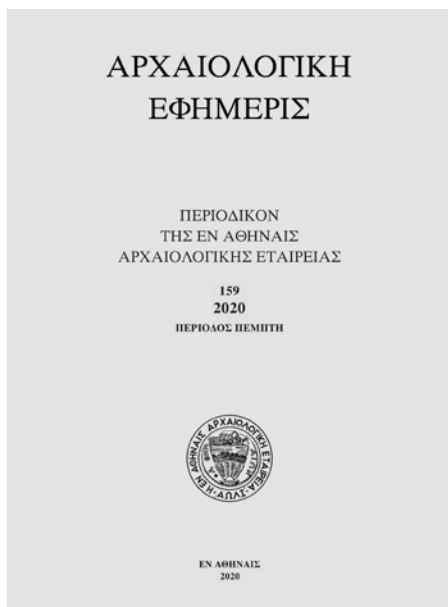
Συστηματική μελέτη των ανθρωπίνων οστών του νεκροταφείου του θολωτού τάφου Β κατέληξε σε σημαντικά συμπεράσματα ως προς την ταφική τακτική, τον αριθμό των νεκρών, το φύλο, την παθολογία τους και τη διατροφή τους.

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ἐξ ἴσου σημαντικὸ πρὸς τὸ ἀνασκαφικὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας εἶναι τὸ δημοσιευτικόν, μὲ τὸ ὁποῖο ἀποκτοῦν ἐπιστημονικὴ ὑπόστασις καὶ μορφὴ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν καὶ γίνονται κτῆμα τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἀρχαιογνώσεως.

Ἀπὸ τὰ περιοδικὰ μας ἐκδόθηκε τὸ Ἔργον 2019 τὸ ὁποῖο λόγῳ τοῦ λοιοῦ δὲν διενεμήθη ἀλλὰ ἐστάλη ἠλεκτρονικῶς σὲ πολλοὺς καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ παραλάβει κανεὶς, κατόπιν συνεννοήσεως, ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς Ἑταιρείας. Ἐκδόθηκε ἀκόμη Ὁ Μέντωρ τεύχος 124, Δεκεμβρίου 2020, μὲ περιεχόμενον μελέτη περὶ τοῦ Στεφάνου Α. Κουμανούδη, Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ 1859 μέχρι τοῦ 1894. Ἐξετάζεται τὸ ἐν γένει ἔργο του, κυρίως τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ ἀρχαιολογικόν, καὶ γίνεται ἀναθεώρησις τῶν ἀπόψεων τῶν τελευταίων δεκαετιῶν ὁρι-

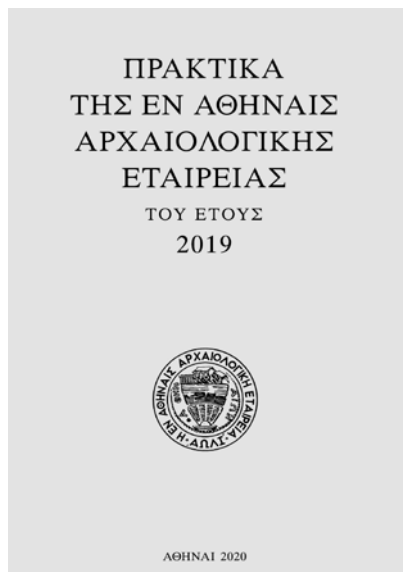
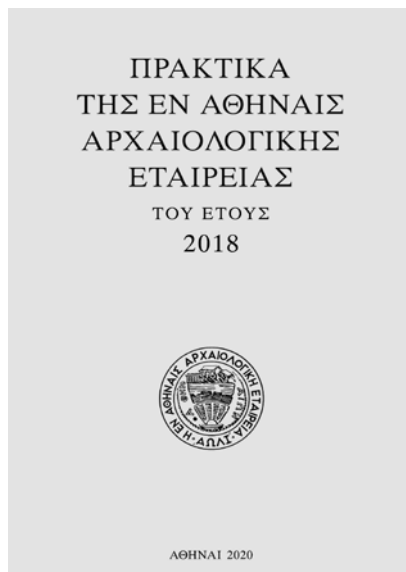

σμένων λογίων ποὺ δίδουν ιδιαίτερη ἔμφαση στὰ πρόχειρα σημειώματά του στὰ ὁποῖα ἔγραφε σκέψεις τῆς στιγμῆς, τὴ γνώμη του γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, κριτικὲς ἢ καὶ πάσης φύσεως καὶ θέματος σκέψεις ποὺ ἀφοροῦσαν τὸν ἑαυτό του. Τὰ σημειώματα αὐτὰ ποτὲ δὲν δημοσιεύτηκαν καὶ δὲν εἶχαν καμία ἐπίδραση οἰασδήποτε φύσεως, πολιτικῆς, κοινωνικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς. Ἡ χρονολογικὴ κατάταξή τους θὰ ἀπέδιδε ἴσως ἓνα συνεχὲς ἄτακτο προσωπικὸ ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὰ ποιητικά του ἔργα ἀναδημοσιεύονται τὰ «Σονέττα εἰς Βενετίαν» καὶ ἀρκετὰ ἄλλα ποιήματα δημοσιευμένα τὸ 1880 στὸ Λονδίνο, τὰ ὁποῖα ὅμως, παρ' ὅτι εἶναι τὰ καλύτερα ἀπὸ ὅσα ἔγραψε, δὲν προσθέτουν οὔτε στὸ ἔργο του οὔτε στὴν ποίηση.

Ἐκδόθηκε ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* τόμος 159 τοῦ 2020 μὲ ἑξὶ πολυσέλιδες μελέτες γιὰ θέματα τῆς Ἐπιδασκάλου, τῶν Θεῶν, τῆς Βραυρῶνος, τοῦ Ραμνοῦντος, τοῦ Θεορικοῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Πλούσια εἰκονογραφημένη, ἀποτελεῖ καίρια ἐλληνικὴ συμβολὴ στὴ διεθνὴ ἀρχαιολογικὴ βιβλιογραφία.

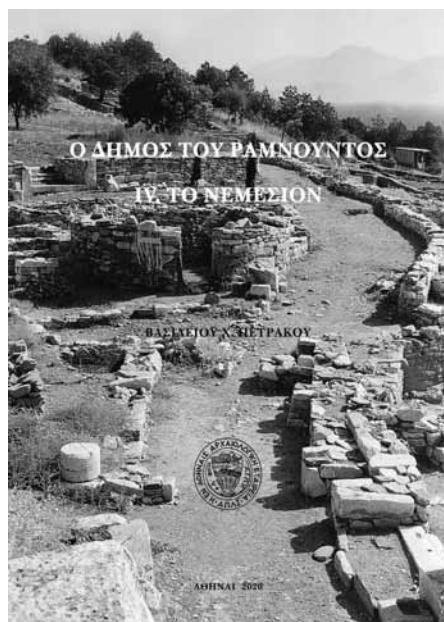
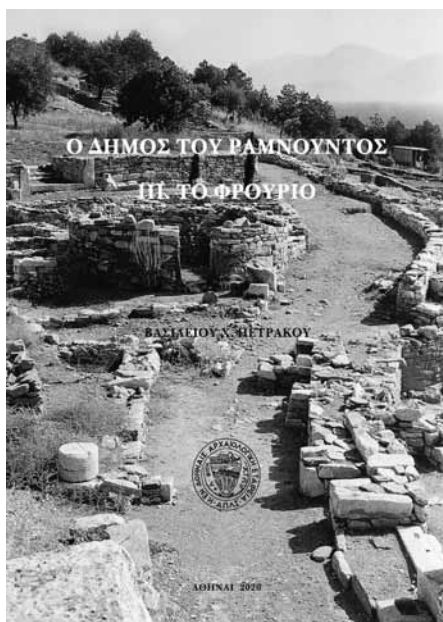
Ἐκδόθηκαν τὰ *Πρακτικά* τοῦ 2018 μὲ τὶς ἀναλυτικὲς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν μας, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸν πίνακα τῶν ἐλληνικῶν συστηματικῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, ὡς καὶ

τὰ *Πρακτικά* τοῦ 2019, κατόρθωμα δύσκολο, μάλιστα στοὺς δυσμενεῖς καιροὺς στοὺς ὁποίους ζοῦμε. Λίγοι ἀντιλαμβάνονται, ἀκόμη καὶ ἀρχαιολόγοι, ὅτι τὸ πρῶτο καθήκον κάθε ἀνασκαφῆς εἶναι ἡ ἄμεση ἀνακοίνωση τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν του, ἔστω κι ἂν ὑπάρχει ἡ ὑπόνοια, ὅτι ἡ μελλοντική ἔρευνά του εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιήσει ἢ, ἀκόμη, νὰ ἀνατρέψει τὰ συμπεράσματά του.

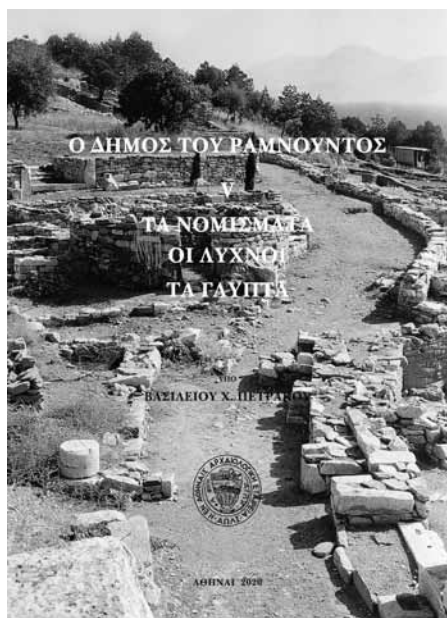
Στὶς ἐκδόσεις τῆς «Βιβλιοθήκης» προστέθηκαν τὸ 2020 δύο μεγάλες σημαντικὲς δημοσιεύσεις. Καὶ οἱ δύο εἶναι ἀποτελέσματα πολυετοῦς ἔρευνας καὶ μελέτης καὶ προσφέρουν νέα γνώση σημαντικῶν τόπων τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ πρώτη μας ἔκδοση εἶναι τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ραμνοῦντος, τῆς ὁποίας ἡ ἔναρξη ἔγινε τὸ 1813 ἀπὸ τὴν ἐταιρεία τῶν *Dilettanti* καὶ ἡ συνέχισή της ἀπὸ τὸν Δημήτριο Φίλιο τὸ 1880, τὸν Βαλέριο Στάη τὸ 1890-1892 καὶ τὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας Βασίλειο Χ. Πετράκο κατὰ τὴν περίοδο 1975-2001. Τῆς τελευταίας αὐτῆς πολυετοῦς ἀνασκαφῆς τὰ πορίσματα παρουσιάζονται σὲ ἑξὶ τόμους μὲ τὸν τίτλο *Ὁ Δῆμος τοῦ Ραμνοῦντος*. Οἱ δύο πρῶτοι τόμοι εἶχαν ἐκδοθεῖ τὸ 1999. Ὁ πρῶτος περιέχει τὴν τοπογραφία τοῦ Δήμου: Φρούριο, ἱερὸ

Νεμέσεως, νεκροταφεία με μνημειώδεις περιβόλους και ιερὸ τοῦ Ἀμφιαράου καὶ ὁ δεύτερος τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ δήμου, οἱ ὁποῖες ἀπὸ 75 ποὺ ἦταν τὸ 1954 εἶχαν φθάσει τὸ 1999 τὶς 400. Τὸ ἔργο ὁλοκληρώθηκε μετὰ τὴν ἔκδοση τὸν Ἰούνιο τοῦ 2020 ἄλλων τεσσάρων τόμων, μετὰ τοὺς ὁποῖους συμπληρώνεται ἡ γνώση τῆς ὅλης ἀνασκαφῆς μετὰ τὴ δημοσίευση ὅλων τῶν εὐρημάτων, περιλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τῶν παλαιότερων ἀνασκαφῶν, τὰ ὁποῖα ἔμεναν ἄγνωστα.

Ὁ τρίτος τόμος περιέχει τὸ ἐκτεταμένο κεφάλαιο Ὁ Προϊστορικὸς Ραμνουντὸς καὶ ὅλα τὰ γνωστὰ εὐρήματα ἀπὸ τὸ φρούριο καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχή. Ἀκολουθεῖ ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τῆς τοπογραφίας τοῦ φρουρίου μετὰ τὰ εὐρήματα τοῦ κάθε χώρου. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δίδεται στὸν ἀποθέτη κεραμικῆς τοῦ Διονυσίου τοῦ φρουρίου, στὸν ἀποθέτη τοῦ κυκλικοῦ πύργου στὴν εἴσοδο τῆς ἀκροπόλεως, στὴν περιγραφή τῆς ἀκροπόλεως τῆς ὁποίας ἡ μορφή ἦταν ἄγνωστη. Ὁ τόμος κλείνει μετὰ τοὺς καταλόγους τῶν μικροευρημάτων ἀπὸ τὸ φρούριο καὶ τῶν λεγομένων ἐπαναλαμβανομένων.

Ὁ τέταρτος τόμος περιέχει τὰ εὐρήματα τοῦ ἱεροῦ τῆς Νεμέσεως. Τὴν κεραμικὴ ἀπὸ τὶς τρεῖς δεξαμενὲς τοῦ ἱεροῦ, τὴν κεραμικὴ καὶ λοιπὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τεχνητοῦ ἀνδρήρου, εὐρήματα τοῦ μικροῦ ναοῦ, εὐρήματα ἀπὸ τὰ χῶματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Βαλερίου Στάη, τὰ μικροεὐρήματα ἀπὸ τὸ ἱερό, τὶς πήλινες κεραμώσεις, τὰ μέλη τοῦ μεγάλου ναοῦ, καὶ τὰ νεώτερα χαράγματα ἐπάνω στοὺς λίθους τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Νεμέσεως.

Ὁ πέμπτος τόμος χωρίζεται σὲ τρία μέρη: 1. Νομίσματα, 2. Οἱ λύχνοι, 3. Γλυπτὰ. Περιγράφονται συνοπτικῶς, ἀπὸ τὴν Εὐαγγελία Γεωργίου, τὰ 796 νομίσματα τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων ἀνασκαφῶν, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἱστορικὴ μαρτυρία γιὰ τοὺς τόπους προέλευσης τῶν προσκυνητῶν, τῶν μισθοφόρων στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐμπορευομένων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς χιλιετοῦς ζωῆς τοῦ δήμου.

Οἱ λύχνοι, ἀκέραιοι καὶ σὲ θραύσματα (451 λήμματα), μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τοὺς τόπους προέλευσης τοῦ εἰσαγόμενου αὐτοῦ εἶδους στὸν δῆμο κατὰ ἐποχές.

Τὸ τρίτο μέρος, τῶν γλυπτῶν, εἶναι πλήρης κατάλογος ὅλων τῶν γλυπτῶν ποὺ βρέθηκαν στὶς ἀνασκαφές, παλαιές καὶ νέες, λατρευτικῶν, ἀναθηματικῶν καὶ ἐπιτυμβίων μὲ ἔμφαση στὰ ἐπιτύμβια κατὰ περιβολο. Ἰδιαίτερο κεφάλαιο εἶναι ἀφιερωμένο στὰ γλυπτὰ κοσμήματα, ρόδακες, ἀσπίδες, στὶς γλυπτές βάσεις λαμπάδων, ρολόγια, κλεψύδρες καί, τέλος, στὸ βορειοανατολικὸ νεκροταφεῖο.

Ὁ ἕκτος τόμος περιέχει τὶς ἐπιγραφές, τὰ χαράγματα, τὰ σταθμῖα καὶ τὶς μαρτυρίες γιὰ τὸν δῆμο, ἀρχαῖες καὶ νεώτερες.

Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ τόμου VI περιέχει τὶς βιβλιογραφικὲς προσθήκες στὶς ἐπιγραφές τοῦ πρώτου τόμου ἀρ. 1-400 καὶ τὶς ἀδημοσίευντες ἐπιγραφές 401-544α μὲ σχόλια.

Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ τόμου περιλαμβάνει τὰ χαράγματα σὲ λίθο καὶ σὲ πηλό, τὶς ἔντυπες καὶ τὶς γραπτές ἐπιγραφές ἀρ. 545-813η.

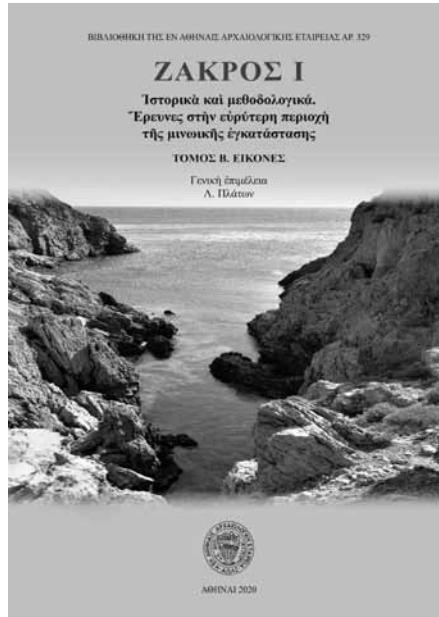
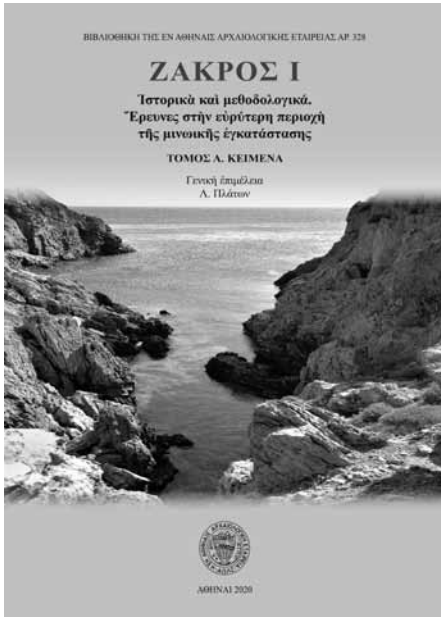
Τὸ τρίτο μέρος περιλαμβάνει τὰ παντὸς εἶδους σταθμῖα, μολύβδινα, λίθινα, πήλινα ἀρ. 814-1024α, ὡς καὶ τὰ βάρη ἐνδυμάτων ἀρ. 1-19.

Τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ τόμου περιέχει τὶς ἀρχαῖες μαρτυρίες, φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικὲς, γιὰ τὴν τοπογραφία τοῦ δήμου, γιὰ τὸ ἱερὸ τῆς Νεμέσεως καὶ τοῦ Ἀμφιαράου, γιὰ τὰ ἱερὰ τοῦ φρουρίου, τὶς λατρεῖες καὶ τὶς ἐορτές. Ἰδιαίτερο κεφάλαιο ἀποτελοῦν οἱ νεώτερες μαρτυρίες γιὰ τὶς ἀρχαιότητες τοῦ δήμου.

Ὁ τόμος κλείνει μὲ λεπτομερὲς εὔρετήριο τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν λέξεων ὅλων τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Ραμνοῦντος (1-544).

Τὸ σύνολο τῶν σελίδων καὶ τῶν ἑξὶ τόμων εἶναι 2.186 καὶ τὸ κείμενο συνοδεύεται ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων τῶν μνημείων καὶ τῶν εὐρημάτων, μαυροάσπρων καὶ ἐγχρωμῶν.

Ἡ Ζάκρος εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες καὶ μεγαλύτερες ἀνασκαφές τῆς Ἑταιρείας στὴν Κρήτη, ποὺ διεξήγαγε, ἀπὸ τὸ 1961 ἕως τὸ 1991, ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Πλάτων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λεπτομερεῖς ἐκθέσεις του στὰ *Πρακτικά*, μᾶς ἔδωσε τὸ 1974 τὸ βιβλίον *Ζάκρος: Τὸ νέον μινωικὸν ἀνάκτορον* καὶ τὸ 1975 ἕνα δεύτερο βιβλίον, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ

William C. Brice, *Ενεπίγραφοι πινακίδες καὶ πίθοι συστήματος Α ἐκ Ζάκρου*, στὰ ἑλληνικὰ καὶ στὰ ἀγγλικά. Ὁ Νικόλαος Πλάτων ἀπέθανε τὸ 1992.

Τὸ 1994 ὁ γιὸς του Λευτέρης Πλάτων, καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἀνέλαβε τὴ μελέτη τῆς ἀνασκαφῆς Ζάκρου μὲ σκοπὸ τὴ συστηματικὴ μελέτη τῶν ὧν δὲν εἶχαν δημοσιευθεῖ διεξοδικῶς. Καρπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι δύο τόμοι μὲ τὸν τίτλο «*Ζάκρος Ι*», τόμος Α. *Κείμενα* (σελίδες 784, ΒΑΕ 328), τόμος Β. *Εἰκόνες* (164 πίνακες εἰκόνων καὶ σχεδίων, ΒΑΕ 329). Ὁ πρῶτος τόμος ἀποτελεῖται ἀπὸ 14 κεφάλαια τῶν Μ. J. Becker, Θ. Ἡλιοπούλου, Μ. Κανετάκη, Κ. Κόπακα, Κ. Μαντέλη, Δ. Μυλωνᾶ, Α. Πλάτωνα, Μ. Πλάτωνος-Γιώτα, Α. Σαρπάκη, Ἄ. Φίλιππα-Touchais, Ν. Χανιωτάκη, Κ. Χριστοφῆ.

Ἡ ἀναλυτικὴ περιγραφὴ τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου ἀπαιτεῖ ἔκταση. Περιορίζομαι στὰ θέματα τῶν κεφαλαίων, ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ τῆς δημοσίευσης: 1) Ἀνασκαφὴ: Τρόποι καὶ Μέθοδοι. 2) Ἡ Ἱστορία τῶν Ἀνασκαφῶν. 3) Ἡ ὁρολογία γιὰ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς Ζάκρου. 4) Πεζοῦλες

Κεφάλας Ζάκρου. 5) Ἡ ἀνάλυση τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ ὕλικου. 6) Τῆς Οὐρανιαῆς. Τὸ σπήλαιο καὶ οἱ φυσικὲς κόγχες. 7) Τὰ ἀρχαιοβοτανικὰ ὑπολείμματα. 8) Τὰ ὀστεολογικὰ ὑπολείμματα. 9) Τὸ ἀλάτι. 10) Τὸ σπήλαιο στὸ Μαῦρο Αὐλάκι. 11) Ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ ἀπὸ τὸ σπήλαιο στὴ θέση «Μαῦρο Αὐλάκι» περιοχῆς Ζάκρου. 12) Ὁ ἀποθέτης στὸ Καλυβομούρι. 13) Σπήλαιο Α Σπηλιάρας.

Ἀκολουθοῦν οἱ Συντομογραφίαι, ἡ Βιβλιογραφία καὶ τὸ Εὐρετήριο.

Ὁ τόμος Β τῶν πινάκων περιέχει εἰκόνες τόπων, εὐρημάτων, κυρίως κεραμικῆς, σχέδια ἀγγείων καὶ τομὲς τους, χάρτες, κατόψεις καὶ συμπληρώνει τὸ ὅλο πολύμοχθο ἔργο, μὲ τὸ ὁποῖο οἱ κόποι τοῦ Νικολάου Πλάτωνος, στὸν ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένη ἡ δημοσίευση, ἀποκτοῦν μορφὴ καὶ κάνουν γνωστὸ στὶς λεπτομέρειες ἓνα μέρος τῆς μεγάλης ἀνασκαφῆς του.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ἡ ὑγειονομικὴ κατάσταση τῆς χώρας δὲν ἐπέτρεψε τὴν κανονικὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς Διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης. Παρὰ ταῦτα ἡ Ἑταιρεία ὀργάνωσε τὴν παράδοση 13 ὡριαίων μαθημάτων, τὰ ὁποῖα παρακολούθησαν ἐξ ἀποστάσεως ἠλεκτρονικῶς ὅσοι εἶχαν ἐγγραφεῖ, ἔπειτα ἀπὸ ἑγκαιρὴ εἰδοποίηση τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Τὴν ὀργάνωση τῶν μαθημάτων εἶχε ἡ Σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας κυρία Ντόρα Βασιλικοῦ καὶ τὴν ὅλη τεχνικὴ φροντίδα εἶχε ἡ Προϊσταμένη τῆς Γραμματείας τῆς Ἑταιρείας κυρία Ἀλεξάνδρα Κόττη. Ὁμιλητὲς καὶ μαθήματα ἀκολουθοῦν:

ΗΡΚΟΣ & ΣΤΑΝΤΗΣ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, Συγγραφεῖς-Ἱστορικοὶ
25 Νοεμβρίου 2020: Ἐκπνοὴ Βυζαντίου καὶ Ἀναγέννηση στὴ Δύση.

2 Δεκεμβρίου 2020: Βάσεις γιὰ τὴν ἐθνεγερσία ἀπὸ τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Εὐρώπη.

9 Δεκεμβρίου 2020: Σολωμός, Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ Παιδεία τοῦ ἔθνους.

16 Δεκεμβρίου 2020: Πεζὸς λόγος στὴ νέα Ἑλλάδα.

13 Ἰανουαρίου 2021: Ποίηση, πεζογραφία καὶ κριτικὴ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

20 Ἰανουαρίου 2021: Σωκράτης καὶ Πλάτων, «Πρωταγόρας».

27 Ἰανουαρίου 2021: «Ἀπολογία».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητὴς Ἱστορίας τῆς Τέχνης,
Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν

10 Φεβρουαρίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ ζωγραφικὴ τοῦ 19ου αἰῶνα.

17 Φεβρουαρίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ ζωγραφικὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

24 Φεβρουαρίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ γλυπτικὴ τοῦ 19ου αἰῶνα.

3 Μαρτίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ γλυπτικὴ τοῦ 20οῦ αἰώνα.

10 Μαρτίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ χαρακτικὴ τοῦ 19ου αἰώνα.

17 Μαρτίου 2021: Ἡ ἐλληνικὴ χαρακτικὴ τοῦ 20οῦ αἰώνα.

ΜΙΧΑΗΛ ΛΥΚΟΥΔΗΣ, Καθηγητὴς Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Notre Dame τῶν Η.Π.Α. 12 Μαΐου 2021: Παραδοσιακὴ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ Πολεοδομία στὴν ἐποχὴ τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς: Ἡ ὑπόθεση γιὰ τὴ Συντήρηση καὶ τὴν Ἐπένδυση.

Στις 7 καὶ 8 Φεβρουαρίου 2020 πραγματοποιήθηκε στὴ μεγάλη αἴθουσα ὁμιλιῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ συνέδριο «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ & ΜΟΥΣΕΙΑ. Ἡ ἐνότητά τῆς ἐλληνικῆς μνημειακῆς παράδοσης» στὴ μνήμη τοῦ Ἀγγέλου Δεληβορριά ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέρονται προηγουμένως ἀπὸ τοῦ Μαρτίου ἔπαψε ἀναγκαστικῶς νὰ δέχεται μελετητές. Παρ' ὅλες τὶς ἀντιξοότητες καὶ τὴν κατ' ἐναλλαγὴν προσέλευση τοῦ προσωπικοῦ, συνεχίστηκε ἡ ἀγορὰ βιβλίων καὶ ὁ πλουτισμὸς τοῦ ἡλεκτρονικοῦ καταλόγου. Ὅταν ἐπανεέλθει πλήρως ἡ ὁμαλότητα θὰ εἶναι ἡ βιβλιοθήκη μας ἀπαλλαγμένη ἐλλείψεων, χάρη στὸ συνεχὲς ἐνδιαφέρον τῆς ἐντεταλμένης Συμβούλου κυρίας Ντόρας Βασιλικοῦ καὶ τοῦ Προϊσταμένου τῆς Βιβλιοθήκης κ. Martin Schäfer.

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ

Στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑταιρείας συνεχίστηκε ἡ κατάταξη τοῦ νέου ὕλικου ποὺ κατατίθεται καὶ συγχρόνως ἡ Προϊσταμένη τοῦ Ἀρχείου κυρία Ἰωάννα Νίνου ἀνταποκρίθηκε διὰ τῆς ἡλεκτρονικῆς ὁδοῦ σὲ ὅσα αἰτήματα ἦταν ἐφικτό, πέραν τῆς συνεχοῦς καὶ συστηματικῆς ἀπασχόλησής της μὲ τὴν ἡλεκτρονικὴ δημοσίευση τοῦ μεγάλου ψηφιοποιημένου ἀρχείου τῆς Ἑταιρείας.

ΔΩΡΕΕΣ

Προσέφεραν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας:

Τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἀθλητισμοῦ

Τό «Ίδρυμα Σταῦρος Νιάρχος»

Ἡ ἐταιρεία J & P ΑΒΑΞ

Ἡ κυρία Ἑρση Μπούσκαρη στὴ μνήμη τοῦ πατέρα της
Σίλα Μπούσκαρη

Ἡ «ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ»

The Archaeological Society Foundation

Ὁ κ. Ἄγγελος Χανιώτης

Ὁ κ. Λεωνίδας Πετράκης

Ἡ κυρία Ἰωάννα Νίνου στὴ μνήμη τῆς μητέρας της Καίτης
Νίνου.

ΜΕΓΑΛΗ ΔΩΡΕΑ

Ἡ ἀείμνηστη Ἀγγελικὴ Κ. Ἀνδρειωμένου, μέλος τῆς Ἑταιρείας μας, ἑφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐπὶ τιμῇ (1933-12.12.2019), μὲ τὴ διαθήκη της κατέλιπε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὴν ἀκίνητη περιουσία της γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἰδρύματός μας.

Ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ της χρόνια ἡ Ἀγγελικὴ ἐξέφραξε τὴ στοργὴ καὶ τὸν θαυμασμό της γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία τῆς εἶχε παρασταθεῖ στὶς σπουδές της στὸ Ἐξωτερικό, ὅπως καὶ σὲ πολλοὺς ἑφόρους καὶ ἑπιμελητὲς Ἀρχαιοτήτων τῆς ἄλλοτε ὀλιγάριθμης Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* περιέχει δεκαπεντάδα μελετῶν τῆς Ἀγγελικῆς καὶ στή «Βιβλιοθήκη» ἔχει ἐκδοθεῖ, τὸ 2007, αὐτοτελῶς ἡ μεγάλη πραγματεία της «Τανάγρα. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ νεκροταφείου 1976/77, 1989».

Πρώτη σημαντικὴ δωρεὰ πρὸς τὴν Ἑταιρεία τῆς Ἀγγελικῆς Κ. Ἀνδρειωμένου ἦταν, τὸ 1990, τοῦ πατρικοῦ της σπιτιοῦ στὴ Νέα Φιλαδέλφεια. Μετὰ τόσα χρόνια, μὲ τὴ νέα της δωρεὰ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν ἦταν γιὰ τὴν Ἀγγελικὴ λόγος ἀλλὰ ἔργο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Περιμέναμε τὸ 2021 γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὰ 200 χρόνια τῆς Ἐλευθερίας. Οἱ προσδοκίες μας δὲν ἐκπληρώθηκαν. Ἡ κοινωνικὴ καταστροφή, ποὺ ἀπλώθηκε σ' ὅλον τὸν πλανήτη, μᾶς ἀνάγκασε ν' ἀλλάξουμε τρόπο ζωῆς.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μετέβαλε τὸν τρόπο λειτουργίας της καὶ οἱ δραστηριότητές της ὑπακούουν σὲ πρωτοφανεῖς περιορισμούς, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρχαν οὔτε κατὰ τὴν Μαύρη Κατοχὴ τοῦ 1941-1944. Ἡ ἀναγκαστικὴ, σχεδὸν ὀλοκληρωτικὴ, ἀδυναμία ἐλεύθερης προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς συνεργάτες μας, τοὺς ἀρχαιολόγους, ἐπιβραδύνουν τὶς ἐνέργειές μας ἢ τὶς ματαιώνουν.

Παρὰ τὶς δυσκολίες, ἡ Ἑταιρεία θὰ ὀλοκληρώσει καὶ θὰ παρουσιάσει ὅ,τι προγραμματίσει γιὰ τὸν ἐορτασμὸ τῆς μεγάλης, τῆς μεγαλύτερης, ἐπετείου τῆς νεότερης ἱστορίας μας. Δὲν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Ἑταιρεία εἶναι ἡ δεύτερη ἀρχαιολογικὴ σὲ ἀρχαιότητα στὸν κόσμο, ἡ ὁποία δὲν δημιουργήθηκε ἀπὸ *dilettanti* μὲ σκοπὸ τὴν ἱκανοποίηση αὐτοκρατορικῶν τάσεων ἢ ἐπιθυμίας πλουτισμοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγωνιστὲς καὶ λογίους, ποὺ εἶχαν λάβει μέρος στὸν Ἀγώνα καὶ ἦταν συνεχιστὲς τοῦ ἔργου ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας. Τὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια θεώρησαν ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα τους μελήματα ἦταν ἡ προστασία τῶν προγονικῶν μνημείων, ἡ φύλαξή τους, ἡ μελέτη τους καὶ ἡ δημιουργία ἐπιστήμης.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἀνέλαβε ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία στὶς 6 Ἰανουαρίου 1837. Ἐκτοτε πέρασαν 184 χρόνια δημιουργικά, μὲ περιόδους δυστυχίας, μὲ συμφορὲς καὶ δόξα. Πόλεμοι, μέγαλωμα τῆς Ἑλλάδος. Στὴν Ἀθήνα κι ἓνα κομμάτι τῆς Στερεᾶς, νησιὰ καὶ Εὐβοία, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ πρῶτο ἐλληνικὸ κράτος, ἐνώθηκαν μὲ ἀγῶνες καὶ θυσίες τὰ Ἑπτάνησα τὸ 1864, ἡ

Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου τὸ 1881, ἡ Κρήτη, αὐτόνομη τὸ 1897, ἐνώθηκε τὸ 1912, ἡ Ἥπειρος, ἡ Μακεδονία, μέρος τῆς Θράκης καὶ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου τὸ 1912 καί, τέλος, τὰ Δωδεκάνησα τὸ 1947, ποὺ ἡ ἔνωσή τους μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα ἐπιστέγασε ἀγῶνες 126 χρόνων, 1821-1947. Ὅλης αὐτῆς τῆς Ἑλλάδας τὰ μνημεῖα ἐδῶ καὶ 184 χρόνια ἐρευνᾶ, ἀναστηλώνει καὶ δημοσιεύει ἡ Ἑταιρεία προῖκα καὶ ἀμισθεὶ χάριν τῆς ἐλληνικῆς εὐκλείας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προοίμιον	7-10
Ἀνασκαφές	11-45
1. Μπρεξίτζα Μαραθῶνος	11-13
2. Ἀμύκλαι	13-17
3. Θουρία	17-21
4. Μεσσήνη	22-27
5. Σικυὼν	27-30
6. Γλᾶς	30-34
7. Στρόφιλας Ἄνδρου	35-36
8. Ἅγιος Ἀνδρέας Σίφνου	36-40
9. Βαθὺ Ἀστυπαλαίας	40-41
10. Ἀκρωτήρι Θήρας	41-43
11. Ζώμινθος Κρήτης	43-45
Μελέτη	46-50
12. Γλυφάδα Ἀττικῆς	46
13. Θέρμος	47
14. Ντικιλὶ Τὰς	47
15. Χαλανδριανὴ Σύρου	47-48
16. Ζάκρος	48-49
17. Κουμάσα Κρήτης	49-50
Τὰ Δημοσιεύματα	51-58
Μορφωτικὴ Δράση	59-60
Ἡ Βιβλιοθήκη	60
Τὸ Ἀρχεῖο	60
Δωρεές	60
Μεγάλῃ Δωρεᾷ	62
Ἐπίλογος	63-64

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2020
ΑΡ. ΤΟΜΟΥ 67
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 2021
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙΠΝΙΑ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.»
ΛΕΟΝΤΙΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑ
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΕΦΗΣ ΑΧΛΑΔΗ